

Sociálne poistenie – odborný mesačník Sociálnej poisťovne – 4/2011

Obsah čísla

Dôchodkové poistenie

Zmeny vo vyplňovaní evidenčného listu dôchodkového poistenia

Výber poistného

Sociálne poistenie autorov a umelcov

Poistenie v nezamestnanosti

Nárok na dávku po návrate z iného členského štátu EÚ (pokračovanie)

Úrazové poistenie

Denný vymeriavací základ na určenie sumy úrazových dávok

Lekárska posudková činnosť

Práca posudkového lekára nie je len o medicíne

graf porovnanie 4 skupín ch. INV r.1997-2010

Podiel prechorených dní za r. 10-09

Vývoj invalidizácie 2008-2010 (valce)

Iné

Slovensko-nemecké poradenské dni v Stuttgarte

Zmeny vo vyplňovaní evidenčného listu dôchodkového poistenia od 1. januára 2011

Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov ukladá zamestnávateľom povinnosti v sociálnom poistení za zamestnancov, ktorí sú k nim v pracovnom pomere alebo v inom právnom vzťahu. V oblasti dôchodkového poistenia, ako jedného z druhov sociálneho poistenia, ide o povinnosť

- ❖ **viest'** o svojich zamestnancoch **evidenciu** na účely sociálneho poistenia a
- ❖ **predložiť** túto evidenciu pobočke Sociálnej poisťovne, a to v lehote
 - o **do troch dní od uplatnenia nároku na dávku** alebo
 - o **do troch dní** od skončenia pracovného pomeru alebo iného právneho vzťahu k zamestnávateľovi [§ 231 ods. 1 písm. j) zákona č. 461/2003 Z. z.].

Tieto povinnosti je zamestnávateľ povinný, podľa § 231 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov, **plniť na tlačivách alebo inou formou, ktorých obsah a spôsob zasielania určí Sociálna poisťovňa**. Tlačivom na účely dôchodkového poistenia je „**Evidenčný list dôchodkového poistenia**“ (89 542 0 ŠEVT). Pre zamestnávateľov je k dispozícii v papierovej forme v pobočke Sociálnej poisťovne príslušnej podľa miesta útvaru zamestnávateľa, ktorý vedie evidenciu miezd a v elektronickej verzii na stránke <http://www.socpoist.sk/479/1189s>.

Elektronickú verziu tlačiva evidenčného listu dôchodkového poistenia (ELDP) **je možné vyplňať priamo v elektronickej forme** a vytlačiť v čierno-bielom vyhotovení po ukončení dôchodkového poistenia zamestnanca. Pokiaľ zamestnávateľ zvolí tento spôsob vyplňania ELDP, **je potrebné použiť voľne šíriteľnú aplikáciu Adobe Reader CE verziu 8 alebo 9**.

ELDP sú rozhodujúce podklady na rozhodovanie o dôchodkových dávkach, pretože obsahujú údaje, podľa ktorých sa určuje nárok na dôchodok a jeho suma. Ich význam spočíva v tom, že **sú podkladom na rozhodovanie o dávkach značného finančného rozsahu**. **Zodpovedne tomuto významu im musí zamestnávateľ venovať náležitú pozornosť** a nepripustiť, aby rozhodujúce údaje na nich uvedené zapisoval niekto iný než zodpovedný zamestnanec zamestnávateľa.

Novelou zákona č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov, ktorá nadobudla účinnosť od 1. januára 2011 prichádza v niektorých prípadoch aj ku zmenám vo vyplnení jednotlivých rubriík ELDP. Ambíciou tohto článku je poukázať na tieto zmeny.

Vznik a zánik povinného dôchodkového poistenia zamestnanca

Povinné dôchodkové poistenie zamestnanca vzniká **odo dňa vzniku právneho vzťahu**, ktorý zakladá právo na pravidelný alebo nepravidelný príjem zo závislej činnosti a zaniká **dňom zániku tohto právneho vzťahu**.

Zamestnancovi, ktorému vzniklo povinné dôchodkové poistenie pred 1. januárom 2011, a toto poistenie zamestnanca ku dňu 31. decembra 2010 nezaniklo, **trvá** povinné dôchodkové poistenie aj po 31. decembri 2010.

Ak sa počas trvania povinného dôchodkového poistenia **zamestnanca** zmení spôsob odmeňovania tak, že **namiesto pravidelného mesačného príjmu bude mať právo na nepravidelný príjem**, zamestnancovi dňom, za ktorý mu patrí nepravidelný mesačný príjem, **zaniká** povinné dôchodkové poistenie. Zároveň odo dňa nasledujúceho po dni zániku povinného dôchodkového poistenia mu **vzniká** povinné dôchodkové poistenie zamestnanca **s nepravidelným príjmom**.

Ak sa počas trvania povinného dôchodkového poistenia **zamestnanca** zmení spôsob odmeňovania tak, že **namiesto nepravidelného príjmu bude mať právo na pravidelný mesačný príjem**, zamestnancovi **dňom, ktorý predchádza dňu, za ktorý mu patrí pravidelný mesačný príjem, zaniká** povinné dôchodkové poistenie. Zároveň odo dňa nasledujúceho po dni zániku povinného dôchodkového poistenia mu **vzniká** povinné dôchodkové poistenie zamestnanca **s pravidelným mesačným príjmom**.

Ak sú v čase zániku posledného poistenia uzatvorené všetky mzdové náležitosti, **vyhotoví sa jeden ELDP za obidve vyššie spomínané obdobia dôchodkového poistenia**. Inak je potrebné za každé obdobie dôchodkového poistenia **vyhotoviť ELDP osobitne nasledovným spôsobom**:

Príklad:

Spoločníkovi spoločnosti s ručením obmedzeným (v príklade ďalej len „spoločník“), ktorý má právo na pravidelný mesačný príjem za výkon činnosti spoločníka, vzniklo povinné dôchodkové poistenie 1. februára 2011. Za február 2011 až júl 2011 je pravidelne mesačne odmeňovaný. Od 1. augusta 2011 prechádza spoločník na nepravidelnú formu odmeňovania, pričom mu pracovnoprávny vzťah u zamestnávateľa skončí 30. septembra 2011. V mesiaci október zamestnávateľ vyhotovuje ELDP. V prípade, že v čase vyhotovenia ELDP ešte nebola

spoločníkovi zúčtovaná odmena za obdobie, keď bol dôchodkovo poistený s nárokom na nepravidelný príjem, zamestnávateľ uvedie v II. oddiele ELDP len obdobie od 1. februára 2011 do 31. júla 2011. Následne, po vyplatení odmeny spoločníkovi za obdobie dôchodkového poistenia s nárokom na nepravidelný príjem, vyhotoví zamestnávateľ opravný ELDP s doplnením tohto obdobia, t.j. obdobia od 1. augusta 2011 do 30. septembra 2011.

V rubrikách *Dátum vzniku pracovného pomeru (iného pracovného vzťahu)* a *Dátum zániku pracovného pomeru (iného právneho vzťahu)* budú v tomto prípade vždy uvedené dátumy „0102011“ a „30092011“.

Ak však v čase vyhotovenia ELDP už bola spoločníkovi vyplatená aj odmena za obdobie, keď bol dôchodkovo poistený s nárokom na nepravidelný príjem, **zamestnávateľ vyhotoví jeden ELDP za obe obdobia dôchodkového poistenia - od 1. februára 2011 až do 30. septembra 2011.**

Vymeriavací základ

Uvedie sa úhrn vymeriavacích základov za príslušné obdobie povinného dôchodkového poistenia.

Skutočnosť, či poistenec mal v určitom kalendárnom roku vymeriavací základ alebo nie, výrazne ovplyvňuje sumu dôchodku a v určitých prípadoch aj nárok na dôchodok. Ak v niektorom roku zamestnanec nezískal vymeriavací základ, čiže nevznikla zamestnancovi a zamestnávateľovi povinnosť zaplatiť poistné na dôchodkové poistenie, odporúča sa túto skutočnosť uviesť v rubrike vymeriavacieho základu zápisom **šiestich núl**. Taktiež je možné, počnúc rokom 2009 (od zavedenia meny euro), uvádzať nuly v tvare „0,00“ alebo „000000,00“.

Podľa § 138 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov počnúc 1. januárom 2011 **vymeriavací základ zamestnanca, ktorý** vykonáva zárobkovú činnosť v právnom vzťahu, ktorý mu zakladá právo na **príjem zo závislej činnosti** je

- **príjem plynúci z tejto zárobkovej činnosti** okrem
 - o príjmov, ktoré nie sú predmetom dane alebo sú od dane oslobodené podľa zákona č. 595/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov,
 - o príspevkov na doplnkové dôchodkové sporenie, ktoré platí zamestnávateľ za zamestnanca, a
 - o príjmov zamestnanca poskytovaných zamestnávateľom podľa osobitného predpisu (napr. príspevkov na podporu udržania v zamestnaní zamestnancov s nízkymi mzdami prijatých do pracovného pomeru z evidencie uchádzačov o zamestnanie podľa § 50a

zákona č. 5/2001 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení v znení zákona č. 139/2008 Z. z.),

- **podiel na zisku** vyplatený obchodnou spoločnosťou alebo družstvom **zamestnancovi bez účasti** na základnom imaní tejto spoločnosti alebo družstva.

Vymeriavací základ zamestnanca, ktorý vykonáva zárobkovú činnosť v právnom vzťahu, z ktorej

- **príjem nepodlieha dani z príjmov** podľa zákona č. 595/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov preto, že tak ustanovujú predpisy o zamedzení dvojitého zdanenia *alebo*
- **nepodlieha dani z príjmov** podľa zákona č. 595/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov, ak na fyzickú osobu, ktorá túto zárobkovú činnosť vykonáva sa v právnych vzťahoch sociálneho poistenia uplatňujú predpisy Slovenskej republiky podľa Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 z 29. apríla 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia v znení nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č 988/2009, alebo sa uplatňuje medzinárodná zmluva, ktorá má prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky,

je

- **príjem plynúci z tejto zárobkovej činnosti** okrem
 - o príjmov, ktoré nie sú predmetom dane, alebo
 - o sú od dane oslobodené podľa právnych predpisov štátu, podľa ktorých sa tento príjem zdaňuje.

Do vymeriavacieho základu sa zahŕňajú aj plnenia, ktoré zamestnávateľ vyplatil zamestnancovi po skončení pracovnoprávneho vzťahu. Ak bol zamestnancovi v právnom vzťahu, ktorý mu zakladá právo na **pravidelný alebo nepravidelný mesačný príjem**, vyplatený príjem zo závislej činnosti **po zániku** povinného dôchodkového poistenia, vymeriavací základ **je pomerná časť tohto príjmu pripadajúca na každý kalendárny mesiac trvania tohto poistenia v poslednom kalendárnom roku** - § 139b ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. v znení zákona č. 543/2010 Z. z. Príjem sa teda rozpočíta na mesiace rozhodujúceho obdobia, ktorým je v takomto prípade posledný kalendárny rok, v ktorom trvalo poistenie. Takto určená pomerná časť vymeriavacieho základu sa uvedie, resp. sa pripočíta k mesačnému vymeriavaciemu

základu, z ktorého už bolo odvedené poistné, a to až do výšky maximálneho vymeriavacieho základu ustanoveného zákonom.

Upozornenie: Ak bol v období medzi skončením pracovnoprávneho vzťahu a vyplatením takéhoto príjmu ELDP za zamestnanca vyhotovený a zaslaný do Sociálnej poisťovne, je potrebné vyhotoviť a zaslať **opravný ELDP**, do ktorého sa uvedie vymeriavací základ aj s pripočítaním plnenia vyplateného po skončení pracovnoprávneho vzťahu.

Príklady:

1. Zamestnanec s pravidelným mesačným príjmom bol povinne dôchodkovo poistený v období od 1. januára 2011 do 30. júna 2011, za uvedené obdobie dosiahol príjem 4 000.00 EUR a v auguste 2011 (zúčtovanie miezd za mesiac júl 2011) mu bola zúčtovaná jednorazovo vyplatená odmena v sume 600 EUR. Zápis údajov v oddiele II. ELDP bude vyzerat' nasledovne:

Kalendárny rok	Znak poistenia	o	d	VZ	VZ počas vylúč. dôb	Kal. dni vylúč. dôb
2011	A	01	01	30	06	4600,00

2. Konateľ s.r.o. bol povinne dôchodkovo poistený v období od 1. januára 2011 do 30. júna 2011 a v júli 2011 (zúčtovanie miezd za mesiac jún 2011) mu bola zúčtovaná jednorazovo vyplatená odmena v sume 3 000 EUR. Zápis údajov v oddiele II. ELDP bude vyzerat' nasledovne:

Kalendárny rok	Znak poistenia	o	d	VZ	VZ počas vylúč. dôb	Kal. dni vylúč. dôb
2011	A	01	01	30	06	3000,00

Ak bol zamestnancovi v právnom vzťahu, ktorý mu zakladá právo na **nepravidelný mesačný príjem**, vyplatený príjem zo závislej činnosti **počas trvania** povinného dôchodkového poistenia, vymeriavací základ je **pomerná časť tohto príjmu pripadajúca na každý kalendárny mesiac trvania tohto poistenia v poslednom kalendárnom roku okrem obdobia, za ktoré bolo zaplatené poistné na dôchodkové poistenie z maximálneho vymeriavacieho**

základu - § 139b ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. v znení zákona č. 543/2010 Z. z. Zúčtovaný príjem zamestnávateľ rozúčtuje na každý kalendárny mesiac trvania poistenia **okrem mesiaca, v ktorom zúčtovanie vykonal.**

Príklady:

1. Konateľ s.r.o. bol povinne dôchodkovo poistený v období od 1. júla 2011 do 30. júna 2012. V decembri 2011 (zúčtovanie miezd za mesiac november 2011) mu bola zúčtovaná jednorazovo vyplatená odmena v sume 1 500 EUR a v júli 2012 (zúčtovanie miezd za mesiac jún 2012) mu bola zúčtovaná jednorazovo vyplatená odmena v sume 3 000 EUR. Zápis údajov v oddiele II. ELDP bude vyzerat' nasledovne:

<i>Kalendárny rok</i>	<i>Znak poistenia</i>	<i>o</i>	<i>d</i>			<i>VZ</i>	<i>VZ počas vylúč. dôb</i>	<i>Kal. dni vylúč. dôb</i>
2011	A	01	07	30	11	1500,00		
<i>Kalendárny rok</i>	<i>Znak poistenia</i>	<i>o</i>	<i>d</i>			<i>VZ</i>	<i>VZ počas vylúč. dôb</i>	<i>Kal. dni vylúč. dôb</i>
2012	A	01	01	30	06	3000,00		

Poznámka: Kalendárny mesiac december 2011, v ktorom mu bol zúčtovaná odmena, **nemôže byť hodnotený ako obdobie dôchodkového poistenia**, pretože za toto obdobie nemal konateľ vymeriavací základ a nebolo zaplatené poistné na dôchodkové poistenie - v tomto mesiaci **bolo vykonané zúčtovanie príjmu.**

2. Konateľ s.r.o. bol povinne dôchodkovo poistený v období od 1. júla 2011 a v júni 2012 (zúčtovanie miezd za mesiac máj 2012) mu bola zúčtovaná jednorazovo vyplatená odmena v sume 4 500 EUR. Zápis údajov v oddiele II. ELDP bude vyzerat' nasledovne:

<i>Kalendá</i>	<i>Znak</i>	<i>o</i>	<i>d</i>	<i>VZ</i>	<i>VZ počas</i>	<i>Kal. dni</i>		
<i>rny rok</i>	<i>poisten</i>	<i>d</i>	<i>o</i>		<i>vylúč. dôb</i>	<i>vylúč. dôb</i>		
<i>ia</i>								
2012	A	01	01	31	05	4500,00		

Poznámka: Obdobie povinného dôchodkového poistenia možno hodnotiť na účely dôchodkového poistenia, pokiaľ zákon č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov neustanovuje inak, ak za toto obdobie bolo zaplatené poistné na dôchodkové poistenie. Pretože bola odmena vyplatená až v mesiaci jún 2012 a jej pomerná časť pripadá na každý mesiac trvania poistenia v poslednom roku, v ktorom poistenie trvalo, **nemôžu byť kalendárny rok 2011 a mesiac jún 2012 hodnotené ako obdobie dôchodkového poistenia**, pretože za tieto obdobia nemal konateľ vymeriavací základ a nebolo zaplatené poistné na dôchodkové poistenie.

Zaokrúhľovanie vymeriavacích základov:

Sumu vymeriavacieho základu do 31. decembra 2008 je potrebné uvádzať zaokrúhlene na celé slovenské koruny nahor. Sumu vymeriavacieho základu od 1. januára 2009 v eurách, pričom musí byť do 31. decembra 2010 zaokrúhlená **na celé eurocenty nahor**, od 1. januára 2011 sa suma vymeriavacieho základu zaokrúhľuje **na najbližší eurocent nadol**.

Príklad:

Konateľ s.r.o. bol povinne dôchodkovo poistený v období od 1. januára 2011 do 30. júna 2011 a v júli 2011 (zúčtovanie miezd za mesiac jún 2011) mu bola zúčtovaná jednorazovo vyplatená odmena v sume 3 500 EUR. Zápis údajov v oddiele II. ELDP bude vyzerat' nasledovne:

Kalendárny rok	Znak poistenia	o	d	VZ	VZ počas vylúč. dôb	Kal. dni vylúč. dôb
2011	A	01	01	30	06	3499,98

Poznámka: Podľa § 139b ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. v znení zákona č. 543/2010 Z. z. vymeriavacím základom je pomerná časť tohto príjmu pripadajúca na každý kalendárny mesiac trvania tohto poistenia v poslednom kalendárnom roku. Preto sa suma, ktorá sa uvedie do ELDP, vypočíta tak, že sa najskôr určí pomerná časť pripadajúca na každý kalendárny mesiac poistenia v poslednom kalendárnom roku. V tomto prípade to je 583,33 EUR, pretože vypočítavaný vymeriavací základ sa zaokrúhľuje nadol, a to na najbližší eurocent, a táto pomerná časť sa vynásobí počtom mesiacov, za ktoré trvalo poistenie v poslednom kalendárnom roku, v tomto prípade šiestimi – $3\,500 : 6 = 583,333333 \rightarrow 583,33 \times 6 = 3\,499,98$ EUR.

Maximálny vymeriavací základ:

Podľa § 138 ods. 6 písm. b) zákona č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov vymeriavací základ na platenie poistného na dôchodkové poistenie **zamestnancom** v kalendárnom roku je v úhrne **mesačne najviac štvornásobok jednej dvanástiny všeobecného vymeriavacieho základu**, ktorý platil v kalendárnom roku, ktorý **dva roky predchádza** kalendárnemu roku, v ktorom sa platí poistné na dôchodkové poistenie.

Všeobecné vymeriavacie základy sú verejne prístupné aj na internetovej stránke Sociálnej poisťovne, konkrétne: <http://www.socpoist.sk/slovník-pojmov/11s?prm1=622>.

Príklad:

*Maximálny vymeriavací základ na platenie poistného na dôchodkové poistenie v období od 1. januára 2011 do 31. decembra 2011, ktorý je možné uviesť do ELDP, je mesačne v sume **2 978,00 EUR** ($8\,934 : 12 \times 4$).*

Neplatné skončenie pracovnoprávneho vzťahu

Ak **súd rozhodol o neplatnosti skončenia právneho vzťahu** zamestnanca k zamestnávateľovi, **vymeriavací základ** za každý kalendárny mesiac neplatne skončeného právneho vzťahu zamestnanca k zamestnávateľovi **je časť príjmu** plynúceho z neplatne skončeného právneho vzťahu zamestnanca k zamestnávateľovi **pripadajúca na každý taký kalendárny mesiac** (§ 139a zákona č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov). Vymeriavací základ sa takto určuje, ak

- rozhodnutie súdu o neplatnosti skončenia právneho vzťahu nadobudlo právoplatnosť po 31. júli 2006,
- náhrada mzdy sa poskytuje za kalendárne mesiace august 2006 a nasledujúce a
- zamestnávateľ zúčtoval náhradu mzdy po 31. júli 2006.

Po rozhodnutí súdu a zúčtovaní náhrady je zamestnávateľ povinný **dodatočne vyhotoviť** ELDP za celé obdobie dôchodkového poistenia, počas ktorého bol neplatne skončený právny vzťah zamestnanca k zamestnávateľovi. V rubrike vymeriavacieho základu sa uvedie príjem pripadajúci za príslušný rok, resp. časti príjmu pripadajúce za príslušné roky podľa zásad uvedených v predchádzajúcom odseku, a to bez ohľadu na to, či a kedy bol tento príjem vyplatený.

Ak rozhodnutie súdu o neplatnom skončení právneho vzťahu nadobudlo právoplatnosť po 31. júli 2006, avšak náhrada mzdy plynúca z neplatne skončeného pracovného pomeru sa poskytuje za kalendárne mesiace po 31. decembri 2003, ale pred 1. augustom 2006, náhrada mzdy z neplatne skončeného právneho vzťahu **nie je vymeriavací základ**. Do ELDP sa v takomto prípade uvedie len obdobie dôchodkového poistenia.

Zápis údajov do dvoch riadkov

Ak zamestnanec **vykonával zamestnanie po dovŕšení dôchodkového veku**, je potrebné uviesť vymeriavací základ za kalendárny rok vždy do dvoch riadkov. V prvom riadku sa uvedie vymeriavací základ získaný **do dňa predchádzajúceho dňu dovŕšenia dôchodkového veku** a v druhom riadku sa uvedie vymeriavací základ **odo dňa dovŕšenia dôchodkového veku**.

Príklad:

Zamestnanec dovŕšil dôchodkový vek 15. júna 2008, o starobný dôchodok nepožiada, a naďalej vykonáva zárobkovú činnosť do 31. decembra 2008. Jeho vymeriavací základ je 11 500 Sk mesačne, t.j. 138 000 Sk za kalendárny rok 2008. V prvom riadku roku 2008 sa uvedie vymeriavací základ v sume 62867 $[57\,500 (11\,500 \times 5) + 5\,367 (11\,500 : 30 \times 14)]$ a v druhom riadku vymeriavací základ v sume 75133 $[69\,000 (11\,500 \times 6) + 6\,133 (11\,500 : 30 \times 16)]$:

<i>Kalendárny rok</i>	<i>Znak poistenia</i>	<i>o</i>	<i>d</i>			<i>VZ</i>	<i>VZ počas vylúč. dôb</i>	<i>Kal. dni vylúč. dôb</i>
2008	A	01	01	14	06	62867		

<i>Kalendárny rok</i>	<i>Znak poistenia</i>	<i>o</i>	<i>d</i>			<i>VZ</i>	<i>VZ počas vylúč. dôb</i>	<i>Kal. dni vylúč. dôb</i>
2008	A	15	06	31	12	75133		

Príklad: (ak bolo v takomto prípade obdobie dôchodkového poistenia prerušené od 1. apríla do 13. apríla 2004 a od 1. októbra do 24. októbra 2004):

Kalendárny rok	Znak poistenia	o	d	VZ	VZ počas vylúč. dôb	Kal. dni vylúč. dôb

2008	A	01	01	31	03	000000		
Kalendárny rok	Znak poistenia	o	d			VZ	VZ počas vylúč. dôb	Kal. dni vylúč. dôb
2008	A	14	04	14	06	57884		
Kalendárny rok	Znak poistenia	o	d			VZ	VZ počas vylúč. dôb	Kal. dni vylúč. dôb
2008	A	15	06	30	09	000000		
Kalendárny rok	Znak poistenia	o	d			VZ	VZ počas vylúč. dôb	Kal. dni vylúč. dôb
2008	A	25	10	31	12	66230		

Ak bola poberateľovi **predčasného starobného dôchodku** priznaného pred 1. januárom 2011 zastavená výplata dôchodku v marci 2011, pretože bol zamestnaný k 31. decembru 2010 a jeho zamestnanie trvalo aj po 28. februári 2011, v ELDP je potrebné uviesť vymeriavací základ zamestnanca za rok 2011 **do dvoch riadkov**.

V prvom riadku sa uvedie vymeriavací základ získaný **do dátumu zániku nároku na výplatu predčasného starobného dôchodku**, t. j. do výplatného termínu dôchodku v marci 2011. V druhom riadku sa uvedie vymeriavací základ za obdobie po zániku nároku na výplatu predčasného starobného dôchodku, t. j. **od výplatného termínu v marci 2011**.

Takýmto zamestnancom nárok na výplatu predčasného starobného dôchodku zaniká od výplatného termínu predčasného starobného dôchodku v marci 2011 a suma ich predčasného starobného dôchodku (napr. pri zvýšení sumy dôchodku za obdobie dôchodkového poistenia získané po vzniku nároku na tento dôchodok) sa bude určovať aj podľa predpisov účinných do 31. decembra 2010 (za obdobie do výplatného termínu dôchodku v marci 2011) a aj podľa predpisov účinných od 1. januára 2011 (za obdobie od výplatného termínu v marci 2011).

Príklad:

Zamestnancovi, ktorému bol priznaný predčasný starobný dôchodok pred 1. januárom 2011, je dôchodok vyplácaný vždy 16. v mesiaci. Zamestnanie skončil 30. septembra 2011. Zápis údajov za rok 2011 bude vyzeráť nasledovne:

Kalendárny rok	Znak poistenia	o	d	VZ	VZ počas vylúč. dôb	Kal. dni vylúč. dôb	
2011	A	01	01	15	03	VZ do 15.3.	
Kalendárny rok	Znak poistenia	o	d	VZ	VZ počas vylúč. dôb	Kal. dni vylúč. dôb	
2011	A	16	03	30	09	VZ od 16.3.	

Príklad:

Zamestnancovi, ktorému bol priznaný predčasný starobný dôchodok pred 1. januárom 2011, je dôchodok vyplácaný vždy 16. v mesiaci. Zamestnanie skončil 31. decembra 2011. Zápis údajov za rok 2011 bude vyzeráť nasledovne:

Kalendárny rok	Znak poistenia	o	d	VZ	VZ počas vylúč. dôb	Kal. dni vylúč. dôb	
2011	A	01	01	15	03	VZ do 15.3.	
Kalendárny rok	Znak poistenia	o	d	VZ	VZ počas vylúč. dôb	Kal. dni vylúč. dôb	
2011	A	16	03	31	12	VZ od 16.3.	

Na tieto účely je potrebné, aby zamestnanec oznámil zamestnávateľovi, kedy zanikol jeho nárok na výplatu predčasného starobného dôchodku. Táto skutočnosť je uvedená v odôvodnení rozhodnutia o zastavení výplaty predčasného starobného dôchodku, ktoré sa doručuje poberateľovi dôchodku.

Predkladanie ELDP

Zamestnávateľ je povinný predložiť ELDP príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne, v pôsobnosti ktorej sa nachádza útvar zamestnávateľa, ktorý vedie evidenciu miezd, **do troch dní od uplatnenia nároku na dôchodkovú dávku** (v tomto prípade sa nevyžaduje ukončenie pracovnoprávneho vzťahu) alebo **do troch dní od skončenia pracovnoprávneho vzťahu**. To sa vyžaduje v prípade žiadosti o zvýšenie starobného dôchodku za obdobie dôchodkového poistenia po vzniku nároku na starobný dôchodok, a to ak bol zamestnanec dôchodkovo poistený po splnení podmienok nároku na starobný dôchodok priznaný podľa zákona č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov a poberal tento dôchodok alebo jeho časť, alebo bol dôchodkovo poistený bez poberania starobného dôchodku alebo jeho časti v období nasledujúcom po období, v ktorom poberal starobný dôchodok alebo jeho časť. Rovnako sa ukončenie pracovnoprávneho vzťahu vyžaduje v prípade žiadosti o predčasný starobný dôchodok a v prípade žiadosti o uvoľnenie výplaty alebo zvýšenie predčasného starobného dôchodku, ak bol zamestnanec dôchodkovo poistený bez poberania predčasného starobného dôchodku alebo jeho časti.

V praxi dochádza k situáciám, že nie je možné v lehote troch dní predložiť ELDP, pretože zamestnávateľ ešte nemá k dispozícii potrebné údaje za posledný mesiac, nakoľko mzdové vyúčtovanie, v súlade s príslušným právnym predpisom, zamestnávateľ vykonáva v inej lehote, než do troch dní od uplatnenia nároku na dôchodkovú dávku alebo od skončenia pracovného pomeru alebo iného právneho vzťahu.

Ak zamestnávateľ nemôže zapísať správne a úplné údaje vo vyššie uvedených prípadoch v lehote do troch dní, je možné ELDP predložiť, resp. odoslať príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne až po doplnení potrebných údajov, a to ihneď, ako ich bude mať k dispozícii po mzdovom vyúčtovaní. Pokiaľ ELDP zamestnávateľ má predložiť z dôvodu, že zamestnanec si uplatnil nárok na dôchodkovú dávku, odporúčame, aby oznámil zamestnancovi a príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne, že ho bude môcť predložiť až po mzdovom vyúčtovaní.

ELDP je potrebné predkladať v lehote do troch dní od skončenia pracovného pomeru alebo iného právneho vzťahu poistenca **miestne príslušnej** pobočke Sociálnej poisťovne. ELDP je vhodné predkladať so sprievodným listom obsahujúcim:

- menný zoznam zamestnancov s uvedením ich rodných čísiel a obdobia od vzniku pracovného pomeru (iného právneho vzťahu) do jeho skončenia, t.j. obdobia, za ktoré sa ELDP predkladá,

- identifikačné číslo organizácie (alebo daňové identifikačné číslo), presný názov a adresu sídla zamestnávateľa, ako aj meno a priezvisko zodpovedného zamestnanca, prípadne kontaktné telefónne číslo.

Sprievodný list odporúčame vyhotoviť dvojmo, **aby aj zamestnávateľ mal k dispozícii doklad, potvrdený pobočkou Sociálnej poisťovne, z ktorého bude bez akejkoľvek pochybnosti zrejmé, že splnil povinnosti súvisiace s vyhotovením a predkladaním ELDP za svojich zamestnancov.**

Ako už bolo uvedené, ustanovenie § 231 ods. 1 písm. j) zákona č. 461/2003 Z. z. ukladá zamestnávateľom predložiť evidenciu vedenú na účely sociálneho poistenia a starobného dôchodkového sporenia, t. j. aj ELDP zamestnancov, príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne do troch dní od uplatnenia nároku na dávku alebo od skončenia pracovného pomeru alebo iného právneho vzťahu k zamestnávateľovi.

Z uvedeného vyplýva, že povinnosť predložiť ELDP právny predpis **neukladá** zamestnávateľovi z dôvodu, že u neho **došlo k organizačným zmenám**, resp. **v prípade zlúčenia dvoch a viacerých právnych subjektov** do jednej nástupníckej organizácie za predpokladu, že nemá bezprostredné pracovnoprávne následky na zamestnancov, teda nedôjde ku skončeniu ich pracovného pomeru a následnému uzatvoreniu nového pracovného pomeru.

Materiál obsahujúci vysvetlenie všetkých zo zákona vyplývajúcich povinností zamestnávateľov v oblasti dôchodkového poistenia sa nachádza na stránke <http://www.socpoist.sk/479/1189s> „Metodické usmernenie pre zamestnávateľov“.

Bc. Miroslav Sabela,
odbor metodiky dôchodkového poistenia,
Sociálna poisťovňa, ústredie

**Postavenie autorov v systéme sociálneho poistenia
od 1. januára 2011**

S účinnosťou od 1. januára 2011 nadobúdajú postavenie samostatne zárobkovo činných osôb na účely sociálneho poistenia niektoré nové kategórie fyzických osôb. Táto zmena je prejavom zavedenia novej filozofie do zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení („zákon o sociálnom poistení“) v znení neskorších predpisov, ktorej dôsledkom sú aj nové definície viacerých základných pojmov v zákone o sociálnom poistení.

Definícia samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia

Podľa § 5 zákona o sociálnom poistení v znení účinnom do 31. decembra 2010 sa za samostatne zárobkovo činné osoby na účely sociálneho poistenia považovali iba osoby, ktorých výpočet bol uvedený v tomto ustanovení. Samostatne zárobkovo činná osoba na účely sociálneho poistenia do 31. decembra 2010 bola fyzická osoba, ktorá

- vykonávala poľnohospodársku výrobu vrátane hospodárenia v lesoch a na vodných plochách a bola zapísaná do evidencie podľa osobitného predpisu,
- mala oprávnenie prevádzkovať živnosť,
- mala oprávnenie na vykonávanie činnosti podľa osobitného predpisu okrem činnosti fyzickej osoby v pracovnom pomere, na ktorej výkon bola povinná mať oprávnenie podľa osobitného predpisu,
- bola spoločníkom verejnej obchodnej spoločnosti alebo komplementárom komanditnej spoločnosti,
- vykonávala športovú činnosť zárobkovo, ale nie v pracovnom pomere,
- vykonávala činnosť obchodného zástupcu.

Ustanovenie § 5 zákona o sociálnom poistení v znení účinnom od 1. januára 2011 však zavádza novú definíciu samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia.

S účinnosťou od 1. januára 2011 je samostatne zárobkovo činná osoba podľa tohto zákona fyzická osoba, ktorá dovŕšila 18 rokov veku a je registrovaná podľa osobitného predpisu v súvislosti s činnosťou vyplývajúcou z právneho vzťahu, ktorý zakladá dosahovanie príjmu z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti podľa § 6 ods. 1 a 2 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov („zákon o dani z príjmov“),

okrem fyzickej osoby, ktorá má podľa zmluvy o výkone osobnej asistencie vykonávať osobnú asistenciu fyzickej osobe s ťažkým zdravotným postihnutím.

Osobitný predpis, ktorý upravuje registráciu fyzickej osoby vykonávajúcej zárobkovú činnosť, ktorá zakladá dosahovanie príjmu z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti podľa § 6 ods. 1 a 2 zákona o dani z príjmov, je zákon č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov a o zmenách v sústave územných finančných orgánov v znení neskorších predpisov („zákon o správe daní“). Konkrétne, ustanovenie § 31 ukladá fyzickej osobe, ktorá na území Slovenskej republiky získa povolenie alebo oprávnenie na podnikanie, povinnosť požiadať miestne príslušného správcu dane o registráciu do 30 dní od získania povolenia alebo oprávnenia na podnikanie. Fyzická osoba, ktorá na území Slovenskej republiky začala vykonávať inú samostatnú zárobkovú činnosť, je povinná do 30 dní po uplynutí mesiaca, v ktorom na území Slovenskej republiky túto činnosť začala, požiadať miestne príslušného správcu dane o registráciu. Správca dane prideli zaregistrovanej fyzickej osobe daňové identifikačné číslo („DIČ“) a vydá jej osvedčenie o vykonanej registrácii.

Podľa § 6 ods. 1 zákona o dani z príjmov, príjmami z podnikania sú

- príjmy z poľnohospodárskej výroby, lesného a vodného hospodárstva,
- príjmy zo živnosti,
- príjmy z podnikania vykonávaného podľa osobitných predpisov okrem príjmov z poľnohospodárskej výroby, lesného a vodného hospodárstva a príjmov zo živnosti,
- príjmy spoločníkov verejnej obchodnej spoločnosti a komplementárov komanditnej spoločnosti.

Podľa § 6 ods. 2 zákona o dani z príjmov, príjmami z inej samostatnej zárobkovej činnosti, ak nepatria do príjmov zo závislej činnosti podľa § 5 zákona o dani z príjmov, sú príjmy

- z použitia alebo z poskytnutia práv z priemyselného alebo iného duševného vlastníctva vrátane autorských práv a práv súvisiacich s autorským právom, a to vrátane príjmov z vydávania, rozmnožovania a rozširovania literárnych a iných diel na vlastné náklady,
- z činností, ktoré nie sú živnosťou ani podnikaním,
- znalcov a tlmočníkov za činnosť podľa osobitného predpisu,
- z činností sprostredkovateľov podľa osobitných predpisov, ktoré nie sú živnosťou.

Z uvedeného vyplýva, že postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia môžu nadobudnúť aj fyzické osoby, ktoré toto postavenie do 31. decembra 2010 nemali, pretože neboli fyzickými osobami výslovne uvedenými v ustanovení § 5 zákona o sociálnom poistení v znení účinnom do 31. decembra 2010. Takýmito fyzickými osobami sú napríklad autori, výkonní umelci, pôvodcovia vynálezov, majitelia patentov, pôvodcovia dizajnov, majitelia dizajnov, majitelia ochranných známkov, pôvodcovia technických riešení, majitelia úžitkových vzorov, pôvodcovia topografií polovodičových výrobkov, majitelia topografií polovodičových výrobkov, držitelia osvedčení o zápise označenia pôvodu výrobku, držitelia osvedčení o zápise zemepisného označenia výrobku, pôvodcovia odrôd či majitelia šľachtiteľských osvedčení, a to za predpokladu, že dovърšili vek 18 rokov a majú pridelené DIČ v súvislosti s dosahovaním príjmu podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov.

V článku sa budeme podrobnejšie venovať fyzickým osobám – autorom, t. j. fyzickým osobám, ktoré vykonávajú činnosť podľa zákona č. 618/2003 Z. z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom (autorský zákon) v znení neskorších predpisov a dosahujú príjem za vykonávanie tejto činnosti.

Podmienky nadobudnutia postavenia samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia

Podľa § 6 a § 7 autorského zákona sa za autora považuje fyzická osoba, ktorá vytvorila literárne a iné umelecké dielo a vedecké dielo, ktoré je výsledkom jeho vlastnej tvorivej duševnej činnosti, najmä

- slovesné dielo a počítačový program,
- ústne podané, predvedené alebo inak vykonané slovesné dielo, najmä prejav a prednáška,
- divadelné dielo, predovšetkým dramatické dielo, hudobnodramatické dielo, pantomimické dielo a choreografické dielo, ako aj iné dielo vytvorené na zverejnenie,
- hudobné dielo s textom alebo bez textu,
- audiovizuálne dielo, predovšetkým filmové dielo,
- maľba, kresba, náčrt, ilustrácia, socha a iné dielo výtvarného umenia,
- fotografické dielo,
- architektonické dielo, predovšetkým dielo stavebnej architektúry a urbanizmu, dielo záhradnej a interiérovej architektúry a dielo stavebného dizajnu,
- dielo úžitkového umenia,

- kartografické dielo v analógovej alebo v inej forme.

Predmetom autorského práva je aj súborné dielo, najmä zborník, časopis, encyklopédia, antológia, pásmo, výstava alebo iná databáza, ak je súborom nezávislých diel alebo iných prvkov, ktorý je spôsobom výberu alebo usporiadaním obsahu výsledkom vlastnej tvorivej duševnej činnosti autora.

Fyzická osoba sa síce stáva autorom okamihom vytvorenia autorského diela, avšak status autora sám osebe nezakladá postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia. Aby fyzická osoba nadobudla na účely sociálneho poistenia postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby, musí splniť dve podmienky súčasne:

- musí dovŕšiť vek 18 rokov,
- musí byť registrovaná podľa zákona o správe daní v súvislosti s činnosťou vyplývajúcou z právneho vzťahu, ktorý zakladá dosahovanie príjmu z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti podľa § 6 ods. 1 alebo ods. 2 zákona o dani z príjmov.

Ustanovením prvej podmienky sa z postavenia samostatne zárobkovo činnných osôb na účely sociálneho poistenia vylučujú maloleté fyzické osoby, t. j. detskí autori (pozri príklad č. 1).

Príklad č. 1

Fyzická osoba dovŕšila vek 15 rokov a vykonáva činnosť podľa autorského zákona. Uvedená fyzická osoba sa z právneho vzťahu autora nepovažuje za samostatne zárobkovo činnnú osobu na účely sociálneho poistenia, pretože nespĺňa jednu z podmienok pre nadobudnutie postavenia samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia, ktorou je dovŕšenie 18 rokov veku.

Príjem fyzickej osoby – autora z použitia alebo z poskytnutia autorských práv je príjem podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov, a teda je relevantným príjmom pre nadobudnutie postavenia samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia. S prihliadnutím na druhú podmienku môže postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia nadobudnúť iba taká fyzická osoba – autor, ktorá okrem splnenia podmienky veku je zároveň registrovaná v súvislosti s dosahovaním príjmu z autorskej činnosti (teda v súvislosti s dosahovaním príjmu podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani

z príjmov), t. j. má daňovým úradom pridelené DIČ v súvislosti s dosahovaním príjmu z použitia alebo z poskytnutia autorských práv (pozri príklady č. 2 a 3).

Právny vzťah, ktorý môže fyzickej osobe – autorovi zakladať právo na tento príjem, je napríklad zmluva o vytvorení diela podľa § 39 autorského zákona, prípadne licenčná zmluva podľa § 40 autorského zákona. Podľa uvedených ustanovení autorského zákona, v zmluve o vytvorení diela môže autor s objednávatelom dohodnúť odmenu za vytvorenie diela; licenčná zmluva musí obsahovať odmenu alebo spôsob jej určenia, ak sa autor s nadobúdateľom nedohodol na bezodplatnom poskytnutí licencie.

Príklad č. 2

Fyzická osoba dovŕšila vek 19 rokov a vykonáva činnosť podľa autorského zákona na základe zmluvy o vytvorení diela. Táto fyzická osoba má zároveň od 2. marca 2011 daňovým úradom pridelené DIČ v súvislosti s dosahovaním príjmu podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov. Uvedená fyzická osoba nadobúda z právneho vzťahu autora postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia od 2. marca 2011, pretože od tohto dňa spĺňa obidve zákonom stanovené podmienky súčasne, t. j. dovŕšenie veku 18 rokov a pridelenie DIČ v súvislosti s dosahovaním príjmu podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov.

Príklad č. 3

Fyzická osoba dovŕšila vek 34 rokov a vykonáva činnosť podľa autorského zákona na základe zmluvy o vytvorení diela. Táto fyzická osoba nemá daňovým úradom pridelené DIČ v súvislosti s dosahovaním príjmu podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov. Uvedená fyzická osoba nenadobúda z právneho vzťahu autora postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia, pretože nesplňa obidve zákonom stanovené podmienky súčasne, t. j. síce splňa podmienku dovŕšenia veku 18 rokov veku, ale nesplňa podmienku pridelenia DIČ v súvislosti s dosahovaním príjmu podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov.

Fyzická osoba – autor môže vykonávať činnosť podľa autorského zákona aj v pracovnom pomere, nie však v právnom vzťahu na základe dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru, ani na základe živnostenského oprávnenia [túto možnosť výslovne

vylučuje ustanovenie § 233 ods. 3 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce a ustanovenie § 3 ods. 1 písm. b) zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon)].

V prípade, že fyzická osoba – autor vykonáva činnosť podľa autorského zákona v pracovnom pomere, tak za vykonávanie tejto činnosti nedosahuje príjem z použitia alebo poskytnutia autorských práv podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov, ale príjem zo závislej činnosti podľa § 5 ods. 1 písm. a) zákona o dani z príjmov. Fyzická osoba – autor v tomto prípade nenadobúda postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia, ale nadobúda postavenie zamestnanca na účely sociálneho poistenia (pozri príklad č. 4).

Príklad č. 4

Fyzická osoba – autor dovŕšila vek 32 rokov a je fyzickou osobou v pracovnom pomere k spoločnosti ABC, a. s., ktorá je vydavateľom dennej tlače. V pracovnej zmluve si so zamestnávateľom dohodla druh práce, ktorým je písanie článkov pre sekciu domáceho spravodajstva. Uvedená fyzická osoba nadobúda postavenie zamestnanca na účely sociálneho poistenia, pretože existuje právny vzťah zakladajúci právo na príjem zo závislej činnosti podľa § 5 ods. 1 písm. a) zákona o dani z príjmov (pracovný pomer), a zároveň existuje právo na príjem zo závislej činnosti podľa § 5 ods. 1 písm. a) podľa zákona o dani z príjmov. Táto fyzická osoba nenadobúda postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia.

Fyzická osoba, ktorá bola k 31. decembru 2010 registrovaná podľa zákona o správe daní v súvislosti so zárobkovou činnosťou vyplývajúcou z právneho vzťahu, ktorý zakladá dosahovanie príjmu z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti podľa § 6 ods. 1 a 2 zákona o dani z príjmov, a k 31. decembru 2010 nemala postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia podľa zákona o sociálnom poistení v znení účinnom do 31. decembra 2010, je samostatne zárobkovo činná osoba podľa zákona o sociálnom poistení v znení účinnom od 1. januára 2011, ak dovŕšila 18 rokov veku a je registrovaná podľa zákona o správe daní v súvislosti so zárobkovou činnosťou vyplývajúcou z právneho vzťahu, ktorý zakladá dosahovanie príjmu z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti podľa § 6 ods. 1 a 2 zákona o dani z príjmov aj po 31. decembri 2010 (pozri príklad č. 5).

Príklad č. 5

Fyzická osoba dovŕšila v roku 2010 vek 28 rokov a vykonáva činnosť podľa autorského zákona na základe zmluvy o vytvorení diela. Táto fyzická osoba má zároveň od 17. septembra 2010 daňovým úradom pridelené DIČ v súvislosti s dosahovaním príjmu podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov. K 31. decembru 2010 jej daňová registrácia trvá. Uvedená fyzická osoba nemala do 31. decembra 2010 z právneho vzťahu autora postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia, pretože fyzická osoba – autor nebola fyzickou osobou výslovne uvedenou v § 5 zákona o sociálnom poistení v znení účinnom do 31. decembra 2010. Táto fyzická osoba sa však od 1. januára 2011 považuje za samostatne zárobkovo činnnú osobu na účely sociálneho poistenia, pretože dovŕšila 18 rokov veku a súčasne má daňovým úradom pridelené DIČ v súvislosti s dosahovaním príjmu podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov.

Vznik a zánik povinného sociálneho poistenia a prihlasovacia povinnosť

Povinné nemocenské poistenie a povinné dôchodkové poistenie vzniká samostatne zárobkovo činnnej osobe, ktorej nebola predĺžená lehota na podanie daňového priznania, od 1. júla kalendárneho roka nasledujúceho po kalendárnom roku, za ktorý jej príjem z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti podľa osobitného predpisu bol vyšší ako 12-násobok minimálneho vymeriavacieho základu, a zaniká 30. júna kalendárneho roka nasledujúceho po kalendárnom roku, za ktorý jej príjem z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti nebol vyšší ako 12-násobok minimálneho vymeriavacieho základu. Minimálny vymeriavací základ povinne sociálne poistenej samostatne zárobkovo činnnej osoby je mesačne 44,2 % jednej dvanástiny všeobecného vymeriavacieho základu za kalendárny rok, ktorý dva roky predchádza kalendárnemu roku, za ktorý sa platí poistné.

Fyzickej osobe – autorovi môže vzniknúť povinné sociálne poistenie samostatne zárobkovo činnnej osoby 1. júla kalendárneho roka iba za predpokladu, že k tomuto dňu má postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia a za predchádzajúci kalendárny rok dosiahla určitú výšku príjmu z autorskej činnosti. Nie je dôležité, či išlo o pravidelné alebo o príležitostné príjmy, dôležitý je charakter týchto príjmov (pozri príklad č. 6).

Príklad č. 6

Fyzická osoba – autor má nepretržite od 20. decembra 2011 pridelené DIČ v súvislosti s dosahovaním príjmu podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov. K 1. júlu 2012 má stále pridelené DIČ, teda postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia trvá. V daňovom priznaní za kalendárny rok 2011, ktoré podá do 31. marca 2012, uvedie príjem podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov vo výške 4 900 EUR.

Predpokladáme, že všeobecný vymeriavací základ za rok 2010 (pretože poistné sa bude platiť za rok 2012) bude 9 228 EUR. Minimálny vymeriavací základ povinne sociálne poistenej samostatne zárobkovo činnnej osoby bude potom $44,2 \% z (9\,228 \text{ EUR} : 12) = 44,2 \% z 769,00 \text{ EUR} = 339,898 \text{ EUR}$, po zaokrúhlení 339,89 EUR. Hranica príjmu dosiahnutého v roku 2011, ktorá je rozhodujúca pre vznik povinného sociálneho poistenia samostatne zárobkovo činnnej osoby od 1. júla 2012, bude $12 \times 339,89 \text{ EUR} = 4\,078,68 \text{ EUR}$.

Fyzická osoba – autor má k 1. júlu 2012 postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia a príjem z autorskej činnosti dosiahnutý za rok 2011 je vyšší ako zákonom ustanovená hranica pre vznik povinného sociálneho poistenia samostatne zárobkovo činnnej osoby. Z tohto dôvodu fyzickej osobe – autorovi vzniká od 1. júla 2012 povinné nemocenské poistenie a povinné dôchodkové poistenie samostatne zárobkovo činnnej osoby.

V príklade č. 6 sme zámerne uviedli situáciu, kedy fyzickej osobe – autorovi vznikne povinné sociálne poistenie samostatne zárobkovo činnnej osoby od 1. júla 2012. Napriek tomu, že novela zákona o sociálnom poistení je účinná od 1. januára 2011, fyzickej osobe – autorovi, ktorá má pridelené DIČ iba v súvislosti s výkonom autorskej činnosti, nemôže vzniknúť povinné sociálne poistenie samostatne zárobkovo činnnej osoby od 1. júla 2011. Je to tak z dôvodu, že jednou z podmienok pre vznik povinného sociálneho poistenia samostatne zárobkovo činnnej osoby je dosiahnutie určitej výšky príjmu z postavenia samostatne zárobkovo činnnej osoby za predchádzajúci kalendárny rok. Ak by sme pripustili možnosť vzniku povinného sociálneho poistenia samostatne zárobkovo činnnej osoby v prípade fyzickej osoby – autora od 1. júla 2011, skúmali by sme okrem iného aj výšku príjmu, ktorý táto fyzická osoba – autor dosiahla z autorskej činnosti v kalendárnom roku 2010. Na príjem dosiahnutý za kalendárny rok 2010 sa však neprihliada, pretože fyzická osoba – autor nemohla tento príjem dosiahnuť z postavenia samostatne zárobkovo činnnej osoby, nakoľko do 31. decembra 2010 sa fyzická osoba – autor nepovažovala za samostatne zárobkovo činnnú

osobu na účely sociálneho poistenia. Samostatne zárobkovo činné osoby na účely sociálneho poistenia boli do 31. decembra 2010 iba fyzické osoby výslovne uvedené v § 5 zákona o sociálnom poistení v znení účinnom do 31. decembra 2010. Povinné sociálne poistenie samostatne zárobkovo činnnej osoby teda môže vzniknúť fyzickej osobe – autorovi, ktorá má pridelené DIČ iba v súvislosti s výkonom autorskej činnosti, prvýkrát až 1. júla 2012, a to na základe príjmu dosiahnutého z postavenia samostatne zárobkovo činnnej osoby za kalendárny rok 2011, pretože až od 1. januára 2011 sa fyzická osoba – autor považuje za samostatne zárobkovo činnnú osobu na účely sociálneho poistenia (po splnení zákonom stanovených podmienok).

V prípade, že fyzická osoba – autor dovŕšila 18 rokov veku a má daňovým úradom pridelené DIČ v súvislosti s dosahovaním príjmu z autorskej činnosti [§ 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov], a zároveň má daňovým úradom pridelené DIČ v súvislosti s dosahovaním príjmu zo živnosti [§ 6 ods. 1 písm. b) zákona o dani z príjmov], môže jej vzniknúť povinné sociálne poistenie samostatne zárobkovo činnnej osoby aj od 1. júla 2011. Pri skúmaní výšky príjmu, ktorý táto fyzická osoba dosiahla v kalendárnom roku 2010, by sme však mohli vziať do úvahy iba príjem zo živnosti. Uvedená fyzická osoba mohla v roku 2010 dosiahnuť aj príjem z autorskej činnosti, ale tento príjem na rozdiel od príjmu zo živnosti nemohla dosiahnuť z postavenia samostatne zárobkovo činnnej osoby.

Samostatne zárobkovo činnná osoba je povinná prihlásiť sa na nemocenské poistenie a na dôchodkové poistenie najneskôr do ôsmich dní od vzniku týchto poistení na tlačive Registračný list fyzickej osoby. V prípade, že fyzickej osobe – autorovi vznikne povinné sociálne poistenie samostatne zárobkovo činnnej osoby od 1. júla 2012, je povinná prihlásiť sa do 9. júla 2012 a prvýkrát zaplatí poistné za mesiac júl 2012. V roku 2011 nemajú fyzické osoby – autori povinnosť prihlasovať sa do Sociálnej poisťovne ako samostatne zárobkovo činnné osoby z dôvodu vykonávania činnosti podľa autorského zákona, ani povinnosť platiť poistné na sociálne poistenie z dôvodu vykonávania tejto činnosti. Povinnosť prihlásiť sa vzniká až po vzniku povinného sociálneho poistenia samostatne zárobkovo činnnej osoby.

Platenie poistného na sociálne poistenie

V prípade, že fyzickej osobe – autorovi vznikne povinné sociálne poistenie samostatne zárobkovo činnnej osoby, je povinná platiť mesačne

- poistné na nemocenské poistenie vo výške 4,4 % z vymeriavacieho základu,
- poistné na starobné poistenie vo výške 18 % z vymeriavacieho základu,

- poistné na invalidné poistenie vo výške 6 % z vymeriavacieho základu,
- poistné do rezervného fondu solidarity vo výške 4,75 % z vymeriavacieho základu.

Ak fyzická osoba – autor, ktorej vzniklo povinné sociálne poistenie samostatne zárobkovo činnnej osoby, má zároveň priznaný starobný dôchodok alebo predčasný starobný dôchodok, tak neplatí poistné na invalidné poistenie.

Vymeriavací základ fyzickej osoby – autora, ktorá je povinne sociálne poistená samostatne zárobkovo činnná osoba, je polovica pomernej časti základu dane z príjmov fyzických osôb dosiahnutých vykonávaním činnosti podľa autorského zákona. Pomerná časť základu dane je časť pripadajúca na jeden kalendárny mesiac výkonu činnosti podľa autorského zákona. Minimálny vymeriavací základ povinne sociálne poistenej samostatne zárobkovo činnnej osoby je mesačne 44,2 % jednej dvanástiny všeobecného vymeriavacieho základu za kalendárny rok, ktorý dva roky predchádza kalendárnemu roku, za ktorý sa platí poistné (pozri príklad č. 7).

Príklad č. 7

Fyzická osoba – autor, ktorú sme uviedli v príklade č. 6 [t. j. má nepretržité od 20. decembra 2011 pridelené DIČ v súvislosti s dosahovaním príjmu podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov; k 1. júlu 2012 má stále pridelené DIČ, teda postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia trvá], uvedie v daňovom priznaní za kalendárny rok 2011, ktoré podá do 31. marca 2012, príjem podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov vo výške 4 900 EUR a výdavky vo výške 1 300 EUR.

Základ dane sa zistí ako rozdiel medzi príjmami a výdavkami, t. j. 4 900 EUR – 1 300 EUR = 3 600 EUR. Táto fyzická osoba – autor v daňovom priznaní uvedie, že autorskú činnosť vykonávala v roku 2011 počas 12 mesiacov. Vymeriavací základ tejto fyzickej osoby – autora na platenie poistného povinne sociálne poistenej samostatne zárobkovo činnnej osoby za obdobie od 1. júla 2012 sa určí ako polovica pomernej časti základu dane, t. j. $(3\,600\text{ EUR} : 12) : 2 = 300\text{ EUR} : 2 = 150\text{ EUR}$.

Ak predpokladáme, že všeobecný vymeriavací základ za rok 2010 (pretože poistné sa bude platiť za rok 2012) bude 9 228 EUR, tak minimálny vymeriavací základ na platenie poistného na sociálne poistenie povinne sociálne poistenej samostatne zárobkovo činnnej osoby za obdobie od 1. júla 2012 bude potom $44,2\% \text{ z } (9\,228\text{ EUR} : 12) = 44,2\% \text{ z } 769,00\text{ EUR} = 339,898\text{ EUR}$, po zaokrúhlení 339,89 EUR.

Nakoľko vymeriavací základ 150 EUR je nižší ako minimálny vymeriavací základ 339,89 EUR, uvedená fyzická osoba – autor bude za obdobie od 1. júla 2012 platiť poistné na sociálne poistenie povinne sociálne poistenej samostatne zárobkovo činnnej osoby z vymeriavacieho základu 339,89 EUR.

Splatnosť poistného na sociálne poistenie

Poistné na sociálne poistenie, ktoré platí samostatne zárobkovo činná osoba, teda aj fyzická osoba – autor, ktorej vzniklo povinné sociálne poistenie samostatne zárobkovo činnnej osoby, je splatné do ôsmeho dňa kalendárneho mesiaca nasledujúceho po kalendárnom mesiaci, za ktorý sa platí poistné. V prípade, ak deň splatnosti poistného pripadne na sobotu alebo na deň pracovného pokoja, poistné je splatné v najbližší nasledujúci pracovný deň (pozri príklad č. 8).

Príklad č. 8

Fyzickej osobe – autorovi vzniklo povinné sociálne poistenie samostatne zárobkovo činnnej osoby od 1. júla 2012. Poistné za mesiac júl 2012 je splatné do 8. augusta 2012 (streda). Poistné za mesiac august 2012 nie je splatné do 8. septembra 2012 (sobota), ale do 10. septembra 2012 (pondelok).

Príjem z autorskej činnosti zdanený zrážkovou daňou

Podľa § 43 ods. 3 písm. h) zákona o dani z príjmov sa z príjmu autorov podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov za príspevky do novín, časopisov, rozhlasu alebo televízie, ak nejde o umelecký výkon, vyberá daň zrážkou. Platí to pre príspevky do novín a časopisov, ktoré sú označené medzinárodným číslom ISSN, kam patrí napríklad periodická tlač. Nie je však vylúčené, aby medzinárodné číslo ISSN mal pridelený napríklad internetový online denník.

Podľa stanoviska Ministerstva financií Slovenskej republiky sa tento príjem považuje zrazením dane za vysporiadaný, a z tohto dôvodu ho fyzická osoba – autor neuvádza v daňovom priznaní a nezahŕňa do základu dane. Napriek tomu, že príjem z autorskej činnosti zdanený zrážkovou daňou je príjem z inej samostatne zárobkovej činnosti podľa § 6 ods. 2 písm. a) zákona o dani z príjmov, neberie sa do úvahy pri zisťovaní výšky príjmu

dosiahnutého za príslušný kalendárny rok na účely posúdenia vzniku povinného sociálneho poistenia samostatne zárobkovo činnnej osoby a nezahrňa sa do základu dane.

Z uvedeného vyplýva, že pokiaľ fyzická osoba – autor dosahuje príjem za vykonávanie činnosti podľa autorského zákona výlučne za príspevky do novín, časopisov, rozhlasu alebo televízie, ak nejde o umelecký výkon, teda dosahuje výlučne príjem, z ktorého sa daň vyberá zrážkou, nadobúda síce postavenie samostatne zárobkovo činnnej osoby na účely sociálneho poistenia (ak dovŕšila vek 18 rokov a má pridelené DIČ v súvislosti s výkonom autorskej činnosti), ale nevzniká jej povinné sociálne poistenie samostatne zárobkovo činnnej osoby z dôvodu, že nemá príjem, ktorý by sa bral do úvahy pri zisťovaní výšky príjmu dosiahnutého za príslušný kalendárny rok na účely posúdenia vzniku povinného sociálneho poistenia samostatne zárobkovo činnnej osoby.

Záver

V článku sme uviedli východiskové body pre pochopenie postavenia fyzických osôb – autorov v systéme sociálneho poistenia od 1. januára 2011. Nakoľko týmto fyzickým osobám môže vzniknúť povinné sociálne poistenie samostatne zárobkovo činnnej osoby až od 1. júla 2012, nezmienili sme sa o aspektoch prerušenia povinného sociálneho poistenia a zániku povinného sociálneho poistenia, nakoľko v tomto čase nie je uvedená problematika aktuálna.

Mgr. Jana Karnetová
Sociálna poisťovňa, ústredie
odbor výberu poistného

Nárok na dávku po návrate z iného členského štátu EÚ (pokračovanie)

V prípade, že žiadateľ svoju poslednú činnosť pred dňom zaradenia do evidencie uchádzačov o zamestnanie vykonával zamestnanie alebo samostatnú zárobkovú činnosť na území iného členského štátu EÚ, Sociálna poisťovňa pri posudzovaní nároku na dávku v nezamestnanosti postupuje v súlade s nariadením (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia v platnom znení (ďalej len „nariadenie 883/2004“) a nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009, ktorým sa stanovuje postup vykonávania nariadenia 883/2004 (ďalej len „nariadenie 987/2009“). Tieto nariadenia sú účinné od 1. mája 2010.

Zásady zohľadnenia dôb poistenia, zamestnania a samostatnej zárobkovej činnosti nadobudnutých v inom členskom štáte EÚ na účely nároku na dávku v nezamestnanosti, ktoré sú upravené v týchto koordinačných predpisoch, boli vo všeobecnosti rozobrané v rovnomennom článku v minulom čísle.

Ak osoba svoju poslednú činnosť vykonávala na území iného členského štátu, za účelom zohľadnenia tejto doby na účely nároku na dávku v nezamestnanosti je potrebné spĺňať podmienku zachovania bydliska na území Slovenskej republiky počas výkonu tejto poslednej činnosti. Proces vyhodnocovania kritérií na určenie, kde mala takáto osoba počas výkonu svojej poslednej činnosti bydlisko, je bližšie špecifikovaný v texte nižšie.

Situácia I

Pravý cezhraničný pracovník – znamená každú osobu, ktorá vykonáva činnosť ako zamestnanec alebo samostatne zárobkovo činná osoba a ktorá má bydlisko v inom členskom štáte, **do ktorého sa vracia spravidla denne alebo aspoň raz týždenne.**

Ide teda o osobu vykonávajúcu činnosť na území členského štátu A, ktorá sa počas výkonu tejto činnosti denne alebo aspoň raz týždenne vracia na územie štátu B. Po skončení činnosti v štáte A si uplatní nárok na dávku v nezamestnanosti v štáte B, teda v štáte bydliska.

U osoby spadajúcej do kategórie pravého cezhraničného pracovníka sa neskúma zachovanie bydliska (centrum záujmov) v štáte B počas výkonu činnosti v štáte A. Predpokladá sa, že bydlisko bolo zachované v štáte B vzhľadom na skutočnosť návratov na jeho územie denne alebo aspoň raz týždenne.

Štát B je teda v takomto prípade príslušný na posúdenie nároku na dávku v nezamestnanosti a jej výplatu, pričom zohľadní aj doby poistenia v nezamestnanosti / zamestnania / samostatnej zárobkovej činnosti dosiahnuté na území štátu A.

Spravidla ide o osoby vykonávajúce činnosť v susediacich členských štátoch EÚ, kde majú možnosť za prácou dochádzať denne alebo v týždňových intervaloch.

Príklad:

Osoba bola zaradená do evidencie uchádzačov o zamestnanie dňom 1. apríla 2011 a následne si uplatnila nárok na dávku v nezamestnanosti.

Naposledy bola zamestnaná v Rakúsku od 1. januára 2008 do 30. marca 2011.

Počas výkonu posledného zamestnania na území Rakúska sa denne vracala do miesta svojho bydliska na území Slovenska.

Ide o pravého cezhraničného pracovníka, štátom bydliska bola počas výkonu posledného zamestnania Slovenská republika vzhľadom na skutočnosť, že osoba aj naďalej fyzicky bývala na území Slovenskej republiky a za prácou do Rakúska denne dochádzala.

Sociálna poisťovňa pri posudzovaní nároku na dáku v nezamestnanosti zohľadní doby poistenia v nezamestnanosti získané na území Rakúska.

Situácia II

*Nepravý cezhraničný pracovník – znamená každú osobu, ktorá vykonávala činnosť ako zamestnanec alebo samostatne zárobkovo činná osoba v jednom členskom štáte, pričom si počas tejto činnosti **zachovala bydlisko (centrum záujmov) na území iného členského štátu, do ktorého sa nevracala denne ani raz týždenne.***

V tomto prípade nemožno bydlisko v inom členskom štáte ako je štát výkonu činnosti predpokladať, zachovanie úzkych väzieb s týmto štátom nie je zjavné. Z tohto dôvodu sa vyhodnocuje miesto bydliska počas výkonu poslednej aktivity v inom členskom štáte EÚ.

Pobočka Sociálnej poisťovne príslušná podľa miesta pobytu žiadateľa teda v prvom rade skúma, či je v zmysle článku 65 ods. 2 a článku 65 ods. 5 písm. a) nariadenia 883/2004 štátom bydliska oprávneným na uplatnenie súhrnu dôb poistenia v nezamestnanosti získaných v štáte poslednej činnosti. **Štát bydliska je štát, ku ktorému si žiadateľ zachoval užšie väzby, teda v ktorom mal počas výkonu svojej poslednej aktivity v inom členskom štáte EÚ zachované centrum záujmov.**

Kritériá vyhodnotenia centra záujmov sú určené v článku 11 nariadenia 987/2009. Tieto kritériá sú ďalej bližšie špecifikované v judikatúre Európskeho súdneho dvora, ktorá sa aplikuje ako podporný prameň práva (táto problematika bola rozoberaná v článku v minulom čísle).

Žiadateľ za účelom posúdenia centra záujmov je požiadaný o vyplnenie tlačiva: „*Vyhlásenie žiadateľa na účely posúdenia bydliska*“.

V tomto tlačive žiadateľ okrem svojich identifikačných údajov uvádza:

- **informácie o poslednom zamestnaní / samostatnej zárobkovej činnosti**
 - členský štát EÚ
 - dôvod odchodu do členského štátu EÚ
 - doba trvania
 - druh práce – charakter vykonávanej činnosti
 - údaj, či zamestnanie malo dočasný / sezónny charakter
- **pomery žiadateľa v inom členskom štáte EÚ počas výkonu poslednej aktivity v tomto štáte**
 - bytová situácia v inom členskom štáte (vlastníctvo nehnuteľnosti, nájom, podnájom, iné)
 - prítomnosť inej blízkej osoby na území iného členského štátu (manžel/ka, druh/družka, deti, rodičia)

- miesto zdržiavania sa medzi obdobiami dvoch zamestnaní v inom členskom štáte
- miesto zdržiavania sa počas dovolenky
- **pomery žiadateľa v Slovenskej republike počas výkonu poslednej aktivity v inom členskom štáte EÚ**
 - periodicita návštev / návratov na územie Slovenskej republiky
 - dôvody návratu na územie Slovenskej republiky po skončení poslednej aktivity v inom členskom štáte EÚ
 - bytová situácia na území Slovenskej republiky (vlastníctvo nehnuteľnosti, nájom, podnájom, iné)
 - vyhlásenie, či počas poslednej aktivity v inom členskom štáte ostali zachované väzby k Slovenskej republike (napr. ponechanie bankového účtu, stavebného sporenia, návšteva školských zariadení deťmi a pod.) – tieto väzby je potrebné preukázať dokladom
- **rodinná situácia – prítomnosť manžela/ky, druha/družky, detí, rodičov v Slovenskej republike počas poslednej aktivity na území iného členského štátu EÚ.**

Všetky uvedené skutočnosti nemajú rovnakú váhu, ale vyhodnocujú sa v ich vzájomných súvislostiach. **Každý jeden prípad sa skúma individuálne.**

V zmysle judikatúry Európskeho súdneho dvora určujúcim faktorom je povaha zamestnania vykonávaného v inom členskom štáte, teda sa zisťuje, či išlo o zamestnanie majúce stabilný charakter alebo dočasnú povahu alebo len o sezónne práce. Za stabilné sa považuje zamestnanie, ktoré bolo dohodnuté na neurčitý čas (možno zistiť z pracovnej zmluvy) a spravidla trvalo dlhšie časové obdobie. Za zamestnanie dočasného charakteru možno považovať zamestnanie dohodnuté na určitú dobu a/alebo trvajúce krátko. Sezónna práca sa viaže na krátke obdobia v roku, počas ktorých narastajú nároky zamestnávateľa na počet zamestnancov, pričom na každé takéto krátke obdobie je spravidla uzatváraná osobitná pracovná zmluva; tieto osoby sa v medziobdobiach, keď prácu nemajú, vracajú poväčšine do štátu bydliska. Sezónna práca alebo turnusové dochádzanie za prácou (napr. tri týždne práca v inom členskom štáte, jeden týždeň voľno strávené na území štátu bydliska) odôvodňujú významnejšie väzby k štátu bydliska ako k štátu zamestnania.

Pri vyhodnocovaní charakteru zamestnania zohráva do určitej miery úlohu aj spôsob skončenia zamestnania - napr. zamestnanie dohodnuté na neurčitý čas, ale trvajúce len kratšie obdobie z dôvodu, že bolo ukončené z iniciatívy zamestnanca, môže byť považované za stabilné, pretože keby zamestnanec nedal výpoveď, trvalo by pravdepodobne aj naďalej.

Popri charaktere zamestnania sa zisťuje aj rodinná situácia, teda skutočnosť, kde sa nachádzala najbližšia rodina osoby v čase výkonu činnosti v inom členskom štáte. Pokiaľ má osoba stabilné zamestnanie a zároveň rodinu v inom členskom štáte, svedčí to o užších väzbách v štáte zamestnania. Pokiaľ je rodina prítomná na území Slovenskej republiky, záleží od pravidelnosti návratov na územie Slovenskej republiky počas obdobia výkonu zamestnania v inom členskom štáte. Stabilný charakter zamestnania, aj napriek prítomnosti rodiny na Slovensku pri sporadických návštevách (1-2 krát ročne), nasvedčuje existencii významnejších väzieb v štáte zamestnania. Prípad osoby, ktorá je slobodná, má stabilné zamestnanie v inom členskom štáte a jedinou väzbou na Slovensku sú rodičia, ktorých navštevuje len v rámci

dovolenky z tohto zamestnania, takisto dáva dôvod predpokladať významnejšie väzby na území štátu zamestnania. Vlastníctvo nehnuteľnosti na Slovensku a bytová situácia na území iného členského štátu slúžia ako podporné kritéria pri určovaní miesta bydliska.

Dôvod odchodu do iného členského štátu je významný najmä pri krátkodobých zamestnaniach, napr. získanie pracovných skúseností v odbore, zlepšenie jazykových schopností, kde je dĺžka zamestnania ovplyvnená dosiahnutím špecifického cieľa a predpokladá, že osoba nemá ďalší záujem si budovať užšie väzby k inému členskému štátu.

Kedže sa však každý prípad skúma osobitne zohľadňujúc všetky skutočnosti, tieto príklady majú len informatívny charakter.

Okrem spomínaného vyhlásenia, ktoré žiadateľ vyplňa, pobočka Sociálnej poisťovne sa môže pri vyhodnocovaní miesta bydliska opierať aj o iné dôkazy, napr. pracovné zmluvy, ktoré osvedčujú charakter vykonávanej práce – uzavreté na neurčitý čas alebo na presne vymedzené obdobie.

Na preukázanie niektorých skutočností uvedených vo vyhlásení slúžia doklady ako kópia listu vlastníctva k nehnuteľnosti na Slovensku, potvrdenie o návšteve školského zariadenia deťmi žiadateľa, rodné listy detí, sobášny list...).

Vzhľadom na to, že Sociálna poisťovňa musí pri rozhodnutí o nároku na dávku v nezamestnanosti vychádzať zo spoľahlivo zisteného skutočného stavu veci, zákon o sociálnom poistení ukladá žiadateľovi povinnosť preukázať všetky skutočnosti rozhodujúce na vznik nároku na túto dávku.

Kedže preukázanie existencie bydliska, t.j. určenie, kde mal žiadateľ centrum záujmov počas výkonu posledného zamestnania na území iného členského štátu, je skutočnosťou, ktorá má priamy vplyv na zohľadnenie dôb poistenia v nezamestnanosti na účely vzniku nároku na dávku v nezamestnanosti, žiadateľ je povinný poskytnúť pobočke Sociálnej poisťovne všetky potrebné informácie vo vyššie spomínanom rozsahu.

Po vyhodnotení, že osoba si zachovala bydlisko na území Slovenskej republiky počas svojej poslednej činnosti na území iného členského štátu, pobočka Sociálnej poisťovne je oprávnená zohľadniť túto dobu poslednej činnosti na účely nároku na dávku v nezamestnanosti, ak je táto doba potvrdená na formulári E 301 / PD U1 alebo SED U002 príslušnou inštitúciou iného členského štátu EÚ ako doba poistenia v nezamestnanosti. Následne pobočka Sociálnej poisťovne skúma splnenie podmienok nároku na dávku v nezamestnanosti, ktoré sú upravené v zákone č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a o nároku na dávku v nezamestnanosti vydáva rozhodnutie.

Mgr. Martina Moyzesová,
odbor poistenia v nezamestnanosti a garančného poistenia,
Sociálna poisťovňa, ústredie

Denný vymeriavací základ na určenie sumy úrazových dávok po novele zákona

Od 1. januára 2011 nadobudol účinnosť zákon č. 543/2010 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „novela zákona“). Vo vzťahu k určovaniu denného vymeriavacieho základu (DVZ) na účely určenia sumy niektorých úrazových dávok priniesla novela zákona zmeny, ktoré sú v ďalšom texte podrobnejšie rozobrané a demonštrované na príkladoch.

DVZ je základným atribútom na určenie sumy niektorých úrazových dávok, a to úrazovej renty, jednorazového vyrovnania, jednorazového odškodnenia, úrazového príplatku, rehabilitačného a rekvalifikačného a spôsoby jeho určenia sú ustanovené v § 84 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon“). A práve v odseku 1 tohto paragrafu sú zásadnejšie zmeny ustanovené novelou zákona, spočívajúce

- v jednoznačnom ustanovení, že sa DVZ určuje len z **vymeriavacích základov (VZ), ktoré zamestnanec dosiahol v rozhodujúcom období (RO) u zamestnávateľa zodpovedného za škodu pri pracovnom úraze a chorobe z povolania** podľa § 195 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov,
- v určení osobitného RO na určenie DVZ v prípadoch, keď zamestnanec utrpel pracovný úraz alebo sa u neho zistila choroba z povolania **v období kratšom ako 90 dní od vzniku nemocenského poistenia (NP).**

V § 84 ods. 1 zákona je už s účinnosťou od 1. augusta 2006 ustanovená **osobitná rozhodujúca skutočnosť** pre zistenie RO na určenie DVZ pre výpočet sumy úrazových dávok. Touto skutočnosťou je **deň utrpenia pracovného úrazu alebo deň, od ktorého sa zistila choroba z povolania**. V znení tohto ustanovenia podľa novely zákona je na účely zistenia RO uvedený opäť odkaz na zásady ustanovené v § 54 ods. 1, 2, 9 a 10 novely zákona, platné pre určovanie RO na zistenie DVZ pre nemocenské dávky, avšak pri ich aplikácii je potrebné zohľadňovať horeuvedené špecifické úpravy v zákone platné pre úrazové poistenie.

Poškodený na účely poskytovania úrazových dávok je zamestnanec zamestnávateľa uvedeného v § 16 novely zákona. Tento pojem bude použitý aj v nasledujúcich príkladoch na určovanie DVZ na úrazové dávky. Základom pre určenie DVZ je správne vymedzenie RO a zistenie vymeriavacích základov, ktoré poškodený v danom RO dosiahol, pričom DVZ sa určí

len z VZ, ktoré dosiahol u zamestnávateľa zodpovedného za škodu pri pracovnom úraze alebo chorobe z povolania. DVZ na určenie sumy úrazových dávok sa vypočítava z **VZ neobmedzených podľa § 138 ods. 6** novely zákona, tzn. z plnej sumy príjmov zamestnanca, ktoré sú VZ podľa § 138 ods. 1 novely zákona a z ktorých platí zamestnávateľ poistné na ÚP.

Na určenie RO a zistenie DVZ, ak zamestnanec utrpel pracovný úraz alebo mu bola zistená choroba z povolania **v období najmenej 90 dní** od vzniku NP platí ustanovenie § 54 ods. 1 alebo 2 a ods. 9 a 10 novely zákona s tým, že rozhodujúcou skutočnosťou na jeho určenie je podľa konkrétného prípadu alebo deň utrpenia pracovného úrazu alebo deň, od ktorého bola poškodenému prvýkrát zistená choroba z povolania.

Príklad 1

Poškodený pracoval ako žeriavnik u zamestnávateľa A od roku 1998. Zo zdravotných dôvodov rozviazal pracovný pomer s týmto zamestnávateľom k 31. októbru 2009 a od 1. novembra 2009 sa zamestnal ako balič tovaru u zamestnávateľa B. V januári 2011 mu príslušná klinika pracovného lekárstva a klinickej toxikológie priznala chorobu z povolania z dlhodobého, nadmerného a jednostranného zaťaženia – ochorenie kostí kĺbov, šliach a nervov končatín – s dátumom prvého zistenia od 5. februára 2010. Ako organizácia, kde choroba z povolania vznikla bol na tlačive „Hlásenie choroby z povolania alebo ohrozenia chorobou z povolania“ uvedený zamestnávateľ A, ktorý je tak v zmysle § 195 Zákonníka práce v danom prípade zamestnávateľom zodpovedným poškodenému za poškodenie zdravia v dôsledku choroby z povolania, ktorá mu bola zistená. Poškodenému bol v súvislosti s jeho chorobou z povolania diagnostikovaný syndróm karpálneho tunela a bola mu indikovaná operácia, v dôsledku ktorej bol dočasne práceneschopný (DPN) od 1. februára 2011 do 21. februára 2011. Poškodený si uplatnil nárok na úrazový príplatok zaslaním Potvrdenia o DPN – diel II., na ktorom vyznačil, že žiada o nemocenské a o úrazový príplatok.

Určenie RO na výpočet DVZ

RO je podľa § 84 ods. 1 v nadväznosti na § 54 ods. 1 novely zákona kalendárny rok predchádzajúci kalendárnemu roku, v ktorom bola zistená poškodenému choroba z povolania, tzn. rok 2009. Z tohto obdobia sa podľa § 54 ods. 9 a 10 vylúčia obdobia, za ktoré poistenec (zamestnanec - poškodený) nebol povinný platiť poistné na NP a obdobia prerušenia povinného NP. Nakoľko poškodený bol DPN v období od 18. mája 2009 do 27. mája 2009 a v období od 3. augusta 2009 do 20. augusta 2009, kedy nebol ako zamestnanec povinný platiť

poistné na NP, **tieto obdobia v počte 10 a 18 dní sa z RO vylúčia**. Poškodený mal v období **od 20. apríla do 24. apríla 2009 prerušené povinné NP a povinné DP** z dôvodu ošetrovania chorej manželky (od 11. dňa potreby jej ošetrovania), preto sa týchto 5 dní tiež z RO vylúči.

Určenie DVZ na výpočet sumy úrazového príplatku

DVZ sa určí ako podiel súčtu neobmedzených VZ, ktoré poškodený ako zamestnanec dosiahol u zamestnávateľa A, ktorý mu zodpovedá za škodu z titulu poškodenia zdravia v dôsledku choroby z povolania, a počtu kalendárnych dní RO, v ktorých tieto VZ z pracovného pomeru k zamestnávateľovi A dosiahol, tzn. z obdobia od 1. januára 2009 do 31. októbra 2009 (304 dní) s odpočítaním dní, kedy mal poškodený v danom období vylúčenú povinnosť platiť NP (28 dní) a dní v danom období, kedy mal poškodený prerušené povinné NP a dôchodkové poistenie (5 dní).

DVZ = súčet VZ dosiahnutých u zamestnávateľa A v RO : počet dní v RO, za ktoré boli za trvania pracovného pomeru k zamestnávateľovi A VZ dosiahnuté

DVZ = 5893 : (304 – 28 – 5) = 5893 : 271 = **21,7454 EUR** po zaokrúhlení na 4 desatinné miesta nahor

Suma úrazového príplatku za 21 dní DPN v mesiaci február 2011 = (55 % z 21,7454 x 3) + (25 % z 21,7454 x 18) = 35,87991 + 97,8543 = 133,73421 = po zaokrúhlení na najbližších desať eurocentov nahor = **133,80 EUR**

Rozsah zodpovednosti zamestnávateľa je u danej poistnej udalosti 100 %-ný, a preto sa vypočítaná suma úrazovej dávky neobmedzí podľa § 111 ods. 2 zákona. Predmetná suma úrazového príplatku bude poškodenému priznaná rozhodnutím.

Osobitné určenie RO

Ak zamestnanec utrpel pracovný úraz alebo mu bola zistená choroba z povolania **v období kratšom ako 90 dní** od vzniku NP, určí sa RO podľa osobitného ustanovenia § 84 ods. 1 (druhej vety) novely zákona. Rozhodujúcou skutočnosťou na jeho určenie je taktiež deň kedy poškodený utrpel pracovný úraz alebo deň, od ktorého mu bola po prvýkrát zistená choroba z povolania.

Príklad 2

*Zamestnancovi vznikol pracovný pomer u zamestnávateľa A a tým aj povinné NP od 1. decembra 2010. Dňa 8. februára 2011 utrpel pracovný úraz. Nakoľko mu pracovný úraz vznikol v období kratšom ako 90 dní od vzniku NP, **RO na určenie DVZ** pre výpočet úrazového príplatku za obdobie DPN v dôsledku pracovného úrazu **bude obdobie od 1. decembra 2010 do 7. februára 2011**. Z tohto obdobia nebudú vylúčené žiadne kalendárne dni, pretože zamestnanec nemal v danom období vylúčenie povinnosti platiť poistné na NP a ani žiadne dni prerušenia povinného NP a DP.*

Príklad 3

Poškodená sa zamestnala od 1. decembra 2010 ako zdravotná sestra u zamestnávateľa. Dňa 11. marca 2011 jej bola pracoviskom klinického pracovného lekárstva a klinickej toxikológie priznaná choroba z povolania – infekčná choroba, ktorou sa nakazila preukázateľne pri ošetrovaní infekčne chorého pacienta, s dátumom zistenia 24. januára 2011. Poškodená bola uznaná za DPN v dôsledku choroby z povolania od 24. januára 2011. Zaslaním II. dielu Potvrdenia o DPN si uplatnila nárok na úrazový príplatok.

*Nakoľko sa u poškodenej choroba z povolania zistila v období kratšom ako 90 dní od vzniku pracovného pomeru k zamestnávateľovi a teda aj vzniku NP, **DVZ na účely určenia sumy úrazového príplatku za obdobie DPN sa určí z RO, ktorým je obdobie od 1. decembra 2010** (od vzniku pracovného pomeru a vzniku NP) **do 23. januára 2011** (deň predchádzajúci dňu zistenia choroby z povolania).*

Aplikácia § 139b novely zákona v súvislosti s určením sumy úrazových dávok

S určovaním DVZ na účely úrazových dávok súvisí aj nové ustanovenie § 139b novely zákona, ktorým sa ustanovilo, že ak zamestnancovi podľa § 4 ods. 1 novely zákona v právnom vzťahu, ktorý mu zakladá právo na pravidelný mesačný príjem a zamestnancovi podľa § 4 ods. 2 novely zákona v právnom vzťahu, ktorý mu zakladá právo na nepravidelný príjem

- zo závislej činnosti podľa § 5 ods. 1 písm. a) až h) a ods. 2 a 3 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o dani z príjmov“),
- zo závislej činnosti podľa § 5 ods. 1 písm. a) až h) a ods. 2 a 3 zákona o dani z príjmov, z ktorej príjem nepodlieha dani z príjmov preto, že tak ustanovujú predpisy o zamedzení dvojitého zdanenia,

- zo závislej činnosti podľa § 5 ods. 1 písm. a) až h) a ods. 2 a 3 zákona o dani z príjmov, z ktorej príjem nepodlieha dani z príjmov preto, že na fyzickú osobu, ktorá túto zárobkovú činnosť vykonáva, sa v právnych vzťahoch sociálneho poistenia uplatňujú predpisy Slovenskej republiky podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia v znení nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 988/2009 alebo sa uplatňuje medzinárodná zmluva, ktorá má prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky,

bol zúčtovaný príjem zo závislej činnosti po zániku povinného NP, povinného DP a povinného poistenia v nezamestnanosti, resp. po zániku povinného DP,

vymeriavací základ je

- u zamestnanca podľa § 4 ods. 1 novely zákona pomerná časť tohto príjmu pripadajúca na každý kalendárny mesiac trvania povinného NP, povinného DP, povinného poistenia v nezamestnanosti v poslednom kalendárnom roku, pričom § 138 ods. 1, 6, 8 až 13 a 18 novely zákona platia rovnako,
- u zamestnanca podľa § 4 ods. 2 novely zákona pomerná časť tohto príjmu pripadajúca na každý kalendárny mesiac trvania DP v poslednom kalendárnom roku, pričom § 138 ods. 1, 6, 8 až 13 a 18 novely zákona platia rovnako.

Ak vznikne poškodenému nárok na úrazovú dávku a v období konania o nároku na túto dávku a určovaní jej sumy **budú známe okrem vymeriavacích základov dosiahnutých poškodeným u zamestnávateľa v RO aj vymeriavacie základy z príjmov zo závislej činnosti dodatočne zúčtovaných poškodenému po zániku jeho povinného NP, povinného DP a povinného PvN, resp. po zániku povinného DP**, je potrebné pomerné časti zo sumy dodatočne vyplateného príjmu v zmysle § 139b novely zákona zohľadniť v každom kalendárnom mesiaci trvania povinného NP, povinného DP a povinného PvN, resp. iba povinného DP poškodeného v poslednom kalendárnom roku.

Znamená to, že DVZ sa bude určovať **zo súčtu súm vymeriavacích základov dosiahnutých v RO za trvania tohto poistenia u zamestnávateľa zodpovedného za škodu pri pracovnom úraze alebo chorobe z povolania a súm vymeriavacích základov dosiahnutých taktiež u tohto zamestnávateľa, určených podľa § 139b novely zákona z príjmu zúčtovaného po zániku povinného sociálneho poistenia**. Na účely určenia DVZ sa

zohľadnia len tie pomerné sumy rozpočítané na mesiace **patriace do určeného RO** v danom konkrétnom prípade.

Na účely určenia DVZ pre výpočet sumy úrazovej dávky sa v prípade zúčtovania príjmu po zániku povinného sociálneho poistenia zamestnanca použijú okrem vymeriavacích základov vykázaných v jednotlivých Mesačných výkazoch poistného a príspevkov aj vymeriavacie základy vykázané vo Výkazoch poistného a príspevkov za tie kalendárne mesiace, ktoré spadajú do RO.

Príklad 4

Zamestnancovi vznikol pracovný pomer u zamestnávateľa od 1. januára 2011. Od 7. februára 2011 do 11. februára 2011 mal zamestnanec prerušené povinné NP a povinné DP z dôvodu čerpania pracovného voľna bez náhrady mzdy podľa § 136 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov. V apríli 2011 mu klinika pracovného lekárstva a klinickej toxikológie priznala chorobu z povolania (boreliózu) s dátumom prvého zistenia 10. marca 2011. Ako organizáciu, kde choroba z povolania poškodenému vznikla, uviedla príslušná Klinika pracovného lekárstva a klinickej toxikológie na tlačive „Hlásenie choroby z povolania alebo ohrozenia chorobou z povolania“ vzhľadom na prácu poškodeného vykonávanú v lesných porastoch súčasného zamestnávateľa poškodeného.

Poškodený bol od 4. apríla 2011 uznaný DPN v príčinnej súvislosti s jemu zistenou chorobou z povolania a požiadal na tlačive Potvrdenie o DPN (II. diel) o úrazový príplatok.

Z dôvodu dovършения dôchodkového veku poškodený k 30. aprílu 2011 ukončil pracovný pomer u zamestnávateľa a odišiel do starobného dôchodku.

*Pretože choroba z povolania bola poškodenému zistená v období **kratšom ako 90 dní** od dátumu vzniku povinného NP z dôvodu vzniku pracovného pomeru u zamestnávateľa, ktorý mu za poškodenie zdravia v dôsledku choroby z povolania podľa Zákonníka práce objektívne zodpovedá, **DVZ** na výpočet sumy úrazového príplatku, na ktorý poškodenému vznikol od 1. dňa DPN, tzn. od 4. apríla 2011, **sa v danom prípade určí z RO od 1. januára 2011** (od vzniku pracovného pomeru a teda od vzniku povinného NP) **do 9. marca 2011** (deň predchádzajúci dňu zistenia choroby z povolania), **pričom sa z RO vylúči obdobie prerušenia podľa § 26 ods. 1 písm. a) zákona, tzn. obdobie od 7. februára 2011 do 11. februára 2011.***

V prípade, že bývalý zamestnávateľ vyplatí poškodenému po skončení pracovného pomeru napr. vo výplatnom termíne 10. júla 2011 dodatočne určitú sumu odmeny za I. polrok 2011, išlo by

*o príjem zo závislej činnosti podliehajúci zdaneniu podľa zákona o dani z príjmu vyplatený po zániku povinného NP a povinného DP poškodeného. Podľa § 139b novely zákona je tento príjem v pomernej časti vymeriavacím základom, ktorý je potrebné zohľadniť aj na úrazové poistenie a sumy vyplatenéj odmeny sa rozpočítajú na každý kalendárny mesiac **nepretržitého trvania týchto poistení v poslednom kalendárnom roku, tzn. v roku 2011.***

*Poškodený mal **prerušené povinné NP a povinné DP v období od 7. februára 2011 do 11. februára 2011,*** pričom podľa § 26 ods. 5 zákona sa vznik tohto prerušenia považuje na účely aplikácie § 139b novely zákona za zánik tohto poistenia a jeho skončenie (12. februára 2011) za vznik týchto poistení. Na základe uvedeného bude vyplatená odmena vymeriavacím základom na NP a na DP (poistné na DP za mesiace daného obdobia nebolo zaplatené z maximálneho VZ) v pomernej časti len v období od skončenia predmetného prerušenia poistení do ukončenia pracovného pomeru – skončenia povinného NP a povinného DP, **tzn. v období od 12. februára 2011 do 30. apríla 2011.**

Znamená to, že VZ z RO na určenie DVZ na výpočet sumy úrazovej dávky v danom prípade budú upravené (zvýšené o pomernú časť podľa § 139b novely zákona) len za mesiace február a marec 2011, patriace do predmetného RO.

Nakoľko o úrazovom príplatku v danom prípade bolo rozhodnuté na základe údajov platných v čase konania o nároku na túto dávku a jeho suma bola určená z DVZ vypočítaného z VZ vykázaných ku dňu rozhodnutia o sume tejto dávky, nezohľadnili sa pri jej výpočte pomerné sumy VZ určené v zmysle § 139b z dodatočne vyplatenéj odmeny poškodenému v mesiaci júl 2011.

V takýchto prípadoch, ak už bola úrazová dávka vyplatená, v súlade s ustanovením § 112 ods. 1 a 4 zákona sa suma dávky spätne zvýši - vydá sa rozhodnutie o upravenom nároku na dávku z dôvodu zmeny jej sumy vypočítanej z novozisteného DVZ, určeného z VZ zvýšených o pomernú sumu rozpočítanú do príslušných mesiacov RO podľa § 139b novely zákona. Rozdiel súm priznaného upraveného nároku a súm, ktoré boli vyplatené ako pôvodne priznaná suma dávky, Sociálna poisťovňa poškodenému doplatí spätne odo dňa vzniku nároku na dávku a na jej výplatu, najviac tri roky spätne odo dňa zistenia, že sa dávka priznala alebo vyplácala v nižšej sume ako patrila.

Vyššie uvedená úprava nároku na dávku a doplatenie sumy úrazovej dávky sa vykoná

- **na základe žiadosti poškodeného** – poberateľa predmetnej úrazovej dávky alebo
- **z vlastného podnetu Sociálnej poisťovne**, ak sa zamestnanec útvaru úrazového poistenia o zvýšení VZ v súvislosti s § 139b novely zákona dozvie z údajov evidovaných v príslušnom IS Sociálnej poisťovne, prípadne iným spôsobom – napr. z údajov zaslaných zamestnávateľom poškodeného, zodpovedným za škodu na zdraví v dôsledku pracovného úrazu alebo choroby z povolania.

**Ing. Blanka Pipová,
odbor úrazového poistenia,
Sociálna poisťovňa, ústredie**

Práca posudkového lekára nie je len o medicíne

Posudkový lekár musí byť všestranne medicínsky vzdelaný a vo svojej práci sa musí riadiť právnymi predpismi z oblasti sociálneho zabezpečenia, zdravotníctva a legislatívy EÚ.

Sociálna poisťovňa nemôže prijať do pracovného pomeru lekára po absolvovaní lekárskej fakulty bez získanej špecializácie v niektorom medicínskom odbore, čo trvá 3 až 5 rokov. Absolventi majú väčší záujem o získanie klinickej špecializácie a výkon lekárskej praxe. Mladí lekári majú väčšinou strach zo zložitosti získavania súhrnných vedomostí prakticky zo všetkých medicínskych odborov a nutnosti ovládať mnohé súvisiace právne predpisy z oblasti sociálneho zabezpečenia, zdravotníctva, legislatívy EÚ. Možno ich odrádza aj nárast psychickej náročnosti práce a nízke morálne hodnotenie postavenia posudkového lekára v spoločnosti. Aj prerušenie komunikácie s výkonmi klinickej praxe, či zhoršujúce sa kolegiálne vzťahy medzi posudkovými lekármi a všeobecnými lekármi, a napokon aj odbornými lekármi, ktorí ich často posudzujú ako kontrolórov. Je to však pochopiteľné, veď majú rozdielne záujmy, motivácie, vzťah ku klientom. Napokon, aj finančné hodnotenie posudkových lekárov je menej atraktívne v porovnaní s odmeňovaním v zdravotníctve.

Zložitosť agendy vykonávanej v rámci lekárskej posudkovej činnosti, najmä vypracovávanie zložitých medicínskych stanovísk pri súdnych medicínskych sporoch, ktoré majú charakter súdno-znaleckých posudkov na účely krajských súdov, či Najvyššieho súdu SR, vyžadujú dlhoročnú prax a skúsenosti v posudkovom lekárstve. Hlboko si vážim prácu posudkových lekárov vo vyššom veku, ich skúsenosti, odbornú erudíciu, schopnosť odovzdávať skúsenosti mladým, novoprijatým lekárom.

Aktuálne pracuje v 37 pobočkách Sociálnej poisťovne 207 posudkových lekárov, 16 pôsobí v ústredí Sociálnej poisťovne, z toho 11 vo vysunutých pracoviskách. Aj keď odbornú spôsobilosť dosiahlo 76 % posudkových lekárov, neriešiteľným problémom ostáva nepriaznivá veková štruktúra. V pobočkách Sociálnej poisťovne dosahuje vekový priemer 54 rokov, v ústredí až 58,9 rokov.

O zložitosti práce posudkových lekárov niet pochýb. Navyše, rastúci stres, zvyšujúca sa agresivita klientov, stále častejšie zastúpených právnymi zástupcami, neprehľadnosť a zložitosť často sa meniacej legislatívy vyžadujúcej si časté zmeny pracovných postupov, tendencie k zneužívaniu sociálneho systému zo strany klientov, absencia väčších kompetencií posudkových lekárov najmä v oblasti kontrolnej činnosti vykonávanej u ošetrovujúcich lekárov v rámci dočasnej práceneschopnosti a mnohé „nemedicínske“ faktory ovplyvňujúce tak vývoj

ukazovateľov dočasnej pracovnej neschopnosti, ako aj invalidizácie, zložitosť práce posudkových lekárov v Sociálnej poisťovni len potvrdzujú.

Cieľom činnosti posudkových lekárov je presné, úplné a spoľahlivé zhodnotenie zdravotného stavu a funkčných schopností osôb vo vzťahu k pracovným a sociálnym nárokom a príslušnej právnej úprave. K uskutočneniu tohto cieľa je nutná úzka spolupráca so zdravotníckymi zariadeniami a ošetrojúcimi lekármi, z ktorých zdravotnej dokumentácie posudkový lekár pri svojej práci vychádza. Náročnosť komunikácie s lekármi iných špecializácií a najmä náročnosť dialógu s klientmi predstavuje značnú psychickú záťaž posudkového lekára, a tým aj skúšku ich etického postoja. Posudkový lekár musí byť schopný posúdiť zdravotný stav občana vo všetkých možných aspektoch a súvislostiach a to tak, aby nepochybil v medicínskej zložke – objektivizácii rozsahu a závažnosti funkčnej poruchy, dynamike vývoja zdravotného postihnutia, vzájomnom a výslednom dopade jednotlivých zdravotných postihnutí s interakciou sociálnou, psychologickou i etickou. Najnáročnejšiu situáciu pre posudkového lekára predstavuje osobné oznámenie posudkového záveru klientovi, lebo v prípade nenaplnenia očakávaní klient reaguje značne emocionálne. Práca posudkového lekára je teda nielen čisto medicínska a právna, ale má aj svoj hlboký sociálny rozmer.

Posudkoví lekári v odbore posudkové lekárstvo majú postavenie znalcov. Pri svojej práci musia dodržiavať zákon, vnútorné predpisy Sociálnej poisťovne, ktorými sú najmä metodické usmernenia upravujúce pracovné postupy posudkových lekárov pre jednotlivé oblasti lekárskej posudkovej činnosti (LPČ). Ich výkon podlieha v rámci našej inštitúcie zložitej kontrolnej činnosti. Na úrovni pobočky Sociálnej poisťovne za kontrolu zodpovedajú vedúci útvarov LPČ, ktorí vykonávajú konzultácie s posudkovými lekármi pred posúdením zdravotného stavu občana, recenzujú lekárske správy z posúdenia, čo overujú svojim podpisom. Počas pravidelných mesačných seminárov analyzujú zložité prípady (kazuistiky). Na úrovni ústredia posudkoví lekári vysunutých 11 pracovísk vykonávajú riadnu recenznú činnosť v rámci pobočiek Sociálnej poisťovne pridelených do ich regiónu, vypracovávajú recenzné správy, pri nejednoznačných posudkových záveroch nariaďujú vykonanie mimoriadnej kontrolnej prehliadky. Aj v súvislosti s podaním občanov vo veci nespokojnosti s posúdením zdravotného stavu sa uskutočňuje mimoriadna recenzná činnosť. V rámci realizácie rozsudkov krajských súdov, či Najvyššieho súdu SR sa vykonáva špecifická recenzná činnosť, kedy lekárska správa sa odosiela na realizáciu príslušnému útvaru dôchodkového poistenia až po kontrole v odbore LPČ Sociálnej poisťovne na ústredí. Okrem toho kvalita výkonu LPČ vo všetkých oblastiach sa sleduje aj v rámci plánovaných kontrol vo

vybraných pobočkách Sociálnej poisťovne. Takže objektivita posúdenia zdravotného stavu je kontrolovaná a nejednoznačné prípady sú prehodnocované po konzultácií v rámci nariadených mimoriadnych kontrol. V tejto súvislosti je však dôležité zdôrazniť, že posúdenie zdravotného stavu sa vykonáva posudkovým lekárom vždy v prítomnosti občana na základe doloženej potrebnej dokumentácie o zdravotnom stave, ktorú pripravuje a predkladá všeobecný praktický lekár, s doložením všetkých potrebných lekárskejších správ od špecialistov a lekárov z ústavnej zdravotnej starostlivosti, ktoré dokumentujú vývoj, aktuálny stav, liečbu ochorení a prognózu. Nové postupy v konaní o dávku invalidného dôchodku, ktoré boli prijaté Sociálnou poisťovňou v minulom roku, zaručujú vysokú objektivitu pri posúdení zdravotného stavu účastníkov konania, vyššiu informovanosť občana, dávajú mu možnosť doplniť dôkazy o svojom zdravotnom stave, doplniť vyšetrenia, prejavíť námietky k posúdeniu zdravotného stavu a podstatne skrátiť lehoty v konaní, nakoľko spísanie žiadosti o dávku a posúdenie zdravotného stavu sa vykonáva spravidla v jeden deň.

Je dôležité upozorniť, že posudkový lekár nerozhoduje o dávke napr. invalidnom dôchodku, úrazovej rente, ale vypracováva len posudok, ktorý je súčasťou lekárskej správy z posúdenia zdravotného stavu. Tento posudok je podkladom na rozhodnutie Sociálnej poisťovne o dávke – invalidnom dôchodku, či úrazovej rente, ktorého súčasťou sa stáva. Takže voči posudku sa občan odvolať nemôže, opravný prostriedok môže využiť až voči rozhodnutiu o dávke, a to podľa poučenia uvedeného v rozhodnutí. **V priebehu r. 2010 bolo v rámci konania o invalidnom dôchodku podaných celkom 2 498 opravných prostriedkov, čo je o 141 menej ako v roku 2009.** O opravnom prostriedku vždy rozhodujú súdy a závermi súdov je Sociálna poisťovňa viazaná.

Žiaľ, Sociálna poisťovňa nemá vlastné diagnostické centrá, kde by si mohla objektivitu lekárskejších nálezov z pohľadu možného „nahodnotenía“ overiť. Vlastným vyšetrením posudkový lekár nie zriedkavo zisťuje diskrepancie, ktoré si niekedy vyžadujú konfrontačné odborné vyšetrenia, niekedy až znalecké dokazovanie znalcami v príslušnom medicínskom odbore. Preto, ak posudkový lekár má pochybnosti o výsledku v doloženom odbornom lekárskom náleze, má možnosť konfrontácie tohto nálezu, avšak často v spojení s nespokojnosťou klienta, keďže je slobodná voľba lekára. Podľa aktuálnej legislatívy, len posudkový lekár ústredia Sociálnej poisťovne v rámci opravného prostriedku si môže prizvať k posúdeniu zdravotného stavu odborného lekára – špecialistu z odboru podľa zdravotného stavu posudzovaného občana.

Z operatívnej evidencie činnosti pobočiek Sociálnej poisťovne za rok 2010 vyplýva, že stúpol počet žiadostí o invalidný dôchodok. Posudkoví lekári posúdili celkom

32 789 občanov v súvislosti s ich žiadosťou o invalidný dôchodok, čo je o 9 260 posúdení viac ako v roku 2009. Tento stav súvisí aj s novelou zákona o sociálnom poistení účinnou od 1. januára 2010. Z celkového počtu posúdených invalidít bolo uznaných 18 403 invalidných občanov s mierou poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť (MPSVZČ) o viac ako 40% až 70% a 9 645 uznaných invalidít s MPSVZČ o viac ako 70%. Neuznaných invalidít bolo 4 741 z celkového počtu posúdených. Podľa výsledkov operatívnej evidencie poklesol počet kontrolných lekárskeho prehliadok v roku 2010 na 40 231, čo je o 3 360 menej ako v roku 2009. Na účely EÚ a medzinárodných zmlúv posúdili posudkoví lekári celkom 1 191 občanov, čo je o 39 viac ako v roku 2009. Poklesol aj počet tzv. invalidít z mladosti, a to na 2 133, čo je o 169 menej posúdení ako v roku 2009. Výsledkom uvedeného nepriaznivého trendu vývoja je aj nárast incidence – počtu novo uznaných invalidít na 100 000 obyvateľov v SR. Incidencia v SR vzrástla z 356,65 v roku 2009 na hodnotu 508,76 v roku 2010, s významnými regionálnymi rozdielmi. Na regionálnej úrovni je invalidizácia ovplyvňovaná rôznymi, najmä sociálnymi faktormi, predovšetkým nezamestnanosťou, životným štýlom, nepriaznivou finančnou situáciou v rezorte zdravotníctva – dlhé čakacie doby na niektoré odborné vyšetrenia, operácie, nadhodnotenú lekárske nálezy a pod.

Choroby pohybovej sústavy, duševné choroby, choroby obehovej sústavy a nádorové choroby - to sú na Slovensku štyri najčastejšie dôvody uznania invalidity.

V roku 2010 prešlo cez posudkových lekárov celkom 32 789 žiadostí o uznanie invalidity, uznali však len 28 048 z nich. Pribudlo tak 6 128 ľudí, ktorí majú chorú chrbticu, 4 938 má duševné problémy, 3 825 problémy so srdcom a na 4. mieste sú nádory s počtom 3 822. Zvyšné uznané invalidity boli spôsobené inými ochoreniami. Najviac novo uznaných invalidít bolo zaznamenaných vo vekovej skupine 50 – 60 rokov. Muži najčastejšie trpia chorobami svalov, kostrového a spojivového tkaniva, problémami obehovej sústavy a duševnými poruchami. Problémy žien, ktoré sú príčinou invalidity, sú choroby chrbtice a kĺbov, duševné choroby a nádory.

Posudkoví lekári v rámci LPC nemocenského poistenia organizujú v spolupráci s ošetrojúcimi lekármi kontrolu dodržiavania liečebného režimu, ktorú vykonávajú u dočasne práceneschopných poistencov určených zamestnanci kontroly Sociálnej poisťovne. Počas trvania dočasnej pracovnej neschopnosti (DPN) má poistenec určité povinnosti, ktoré sú zakotvené aj v zákone o sociálnom poistení. Musí dodržiavať liečebný režim určený ošetrojúcim lekárom, najmä zotrvať na lôžku, ak to určí ošetrojúci lekár, užívať odporúčanú liečbu, dodržiavať čas odporúčaný na vychádzky, prípadne dodržiavať iné pokyny ošetrojúceho lekára. Zakázané je počas DPN vykonávať zárobkovú činnosť, porušovať liečebný režim napr. konzumáciou

alkoholu, návštevou pohostinných zariadení, diskoték, zdržiavať sa na iných miestach, bez povolenia ošetrojúceho lekára, ako je miesto uvedené na tlačive Potvrdenie o DPN (napr. cestovanie, pobyt v cudzine, zúčastňovať sa na schôdzach, prednáškach a pod.). Porušením liečebného režimu nie je však skutočnosť, ak je niekto osamelý a potrebuje si zabezpečiť základné potraviny, či lieky. V roku 2010 vykonali zamestnanci Sociálnej poisťovne celkom 91 054 kontrol. Chronickým problémom je stále vysoký počet ospravedlnených podozrení z porušovania liečebného režimu ošetrojúcimi lekármi, a to až 72,9%. Každé podozrenie z porušenia liečebného režimu Sociálna poisťovňa dôsledne prešetrí v spolupráci s ošetrojúcim lekárom a poistencom. Po prešetroaní bolo overené porušenie liečebného režimu ukončené v 481 prípadoch, z tohto počtu v 470 prípadoch bol realizovaný hmotný postih v oblasti poskytovania nemocenského. Celkový hmotný postih z dôvodov porušenia liečebného režimu bol 45 002,14 €. V dôsledku porušenia povinností dočasne práceneschopného poistenca boli uložené pokuty v celkovej sume 1 563,04 €.

V roku 2010 vykonávali posudkoví lekári sociálneho poistenia kontrolu posudzovania spôsobilosti na prácu u 3 297 ošetrojúcich lekárov. Vykonali kontrolu u 480 007 dočasne práceneschopných. Z celkového počtu 699 539 novohlásených prípadov DPN bol podiel kontrolovaných 68,62%. Pri kontrole posudzovania spôsobilosti na prácu bola DPN kontrolovaných dočasne práceneschopných ukončená v 46 040 prípadoch. Z uvedeného počtu ukončených prípadov na podnet posudkových lekárov bolo celkom 11 496 prípadov.

V oblasti lekárskej posudkovej činnosti úrazového poistenia bol v roku 2010 celkový počet výkonov 4 080. Vo veci posúdenia zdravotného stavu na účely úrazovej renty v rámci zisťovacej prehliadky, kontrolnej lekárskej prehliadky a konania o opravnom prostriedku bolo vyhotovených celkom 829 posudkov.

Posudkoví lekári Sociálnej poisťovne vypracovali v roku 2010 celkom 1 191 posudkov poistencom, ktorí bývajú mimo územia Slovenskej republiky a o nárok na dávku žiadajú v konaní podľa koordinačných nariadení EÚ alebo podľa medzinárodnej zmluvy.

So zreteľom na účelné vynakladanie finančných prostriedkov sociálneho poistenia, posudkoví lekári v roku 2010 vykonávali kontrolu zdravotných výkonov na účely sociálneho poistenia, ktoré boli vykazované pobočkám príslušnými zdravotníckymi zariadeniami. Sociálna poisťovňa uhrádzala zdravotné výkony priamo poskytovateľom zdravotnej starostlivosti v súlade s ustanovením § 156 zákona o sociálnom poistení. Úhrada za zdravotné výkony na účely sociálneho poistenia predstavovala v roku 2010 sumu 1 661 415,14 €, čo je o 60 836,15 € viac oproti roku 2009.

V rámci LPČ bolo v roku 2010 posudkovými lekármi 11-tich vysunutých pracovísk Sociálnej poisťovne, ústredie, na rokovaníach ukončených 2 911 prípadov pri celkovom počte 888 zasadnutí.

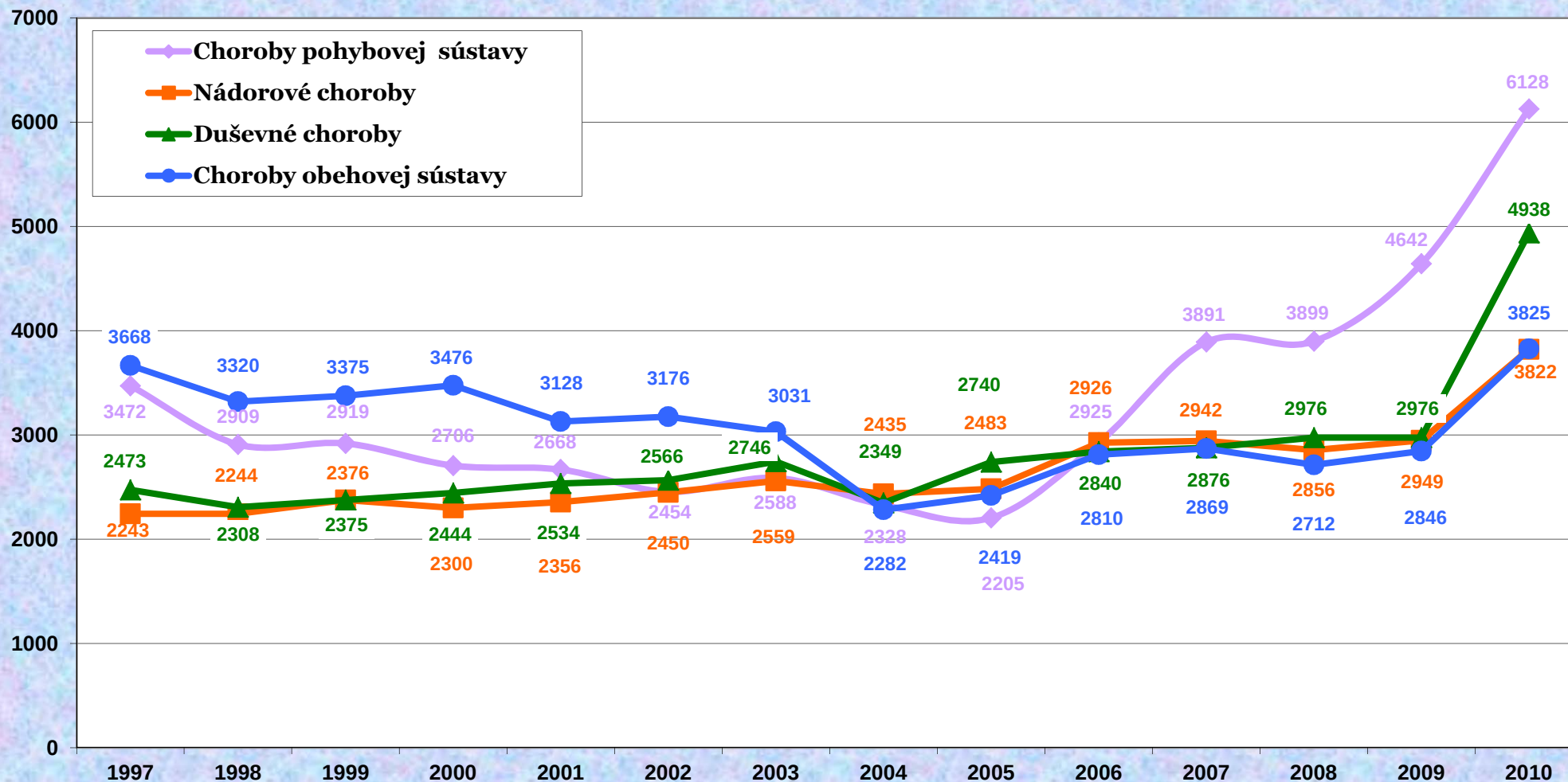
Podľa zákona č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov posudkoví lekári sú povinní rešpektovať všetky povinnosti a obmedzenia, ktoré z tohto zákona vyplývajú. To znamená konať a rozhodovať nestranne a zdržať sa všetkého, čo by mohlo ohroziť dôveru občanov a objektívnosť ich práce a rozhodnutí. Etický kódex Sociálnej poisťovne stanovuje uznávané hodnoty, na ktorých je budovaná a rozvíjaná inštitucionálna kultúra vo vzťahu ku klientom, aj vlastným zamestnancom. V období stále vysokej nezamestnanosti a nepriaznivej sociálnej situácie mnohých občanov, je potrebný obzvlášť citlivejší prístup pri posudzovaní ich nárokov vyplývajúcich zo zdravotného stavu. U niektorých z nich to dokonca vyústi do snahy zneužívať systém sociálneho zabezpečenia a nezákonným spôsobom ovplyvňovať ich rozhodovanie. Posudkoví lekári Sociálnej poisťovne, najmä v súvislosti s poslednými korupčnými kauzami v Leviciach, Trnave, či Topoľčanoch, ktoré zákonite museli zanechať čierne stopy na nás všetkých, sú opakovane upozorňovaní tak na pracovných poradách, na vlastných seminároch v rámci LPČ, pobočiek Sociálnej poisťovne, na dodržiavanie Etického kódexu Sociálnej poisťovne a zákonných noriem a postupov.

Nerešpektovanie týchto princípov je v rozpore s uznávanými hodnotami Sociálnej poisťovne, preferujúcimi profesionalitu, slušnosť, korektnosť a negatívne ovplyvňuje vnímanie našej inštitúcie vo verejnosti. Preto nerešpektovanie zákonov a základných morálnych a etických princípov je považované Sociálnou poisťovňou za závažné porušenie pracovnej disciplíny s pracovnoprávnymi dôsledkami v súlade so Zákonníkom práce. Som presvedčená, že všetci posudkoví lekári, ktorí doposiaľ zotrvali v Sociálnej poisťovni, aj napriek stúpajúcej zložitosti a náročnosti ich práce a našli zmysel tejto práce, budú ju aj naďalej vykonávať zodpovedne, vysoko profesionálne a aj svojím etickým prístupom ku klientom prispieť k pozitívnemu vnímaniu Sociálnej poisťovne vo verejnosti, ako inštitúcie, ktorá rešpektuje zákony a základné morálne a etické hodnoty.

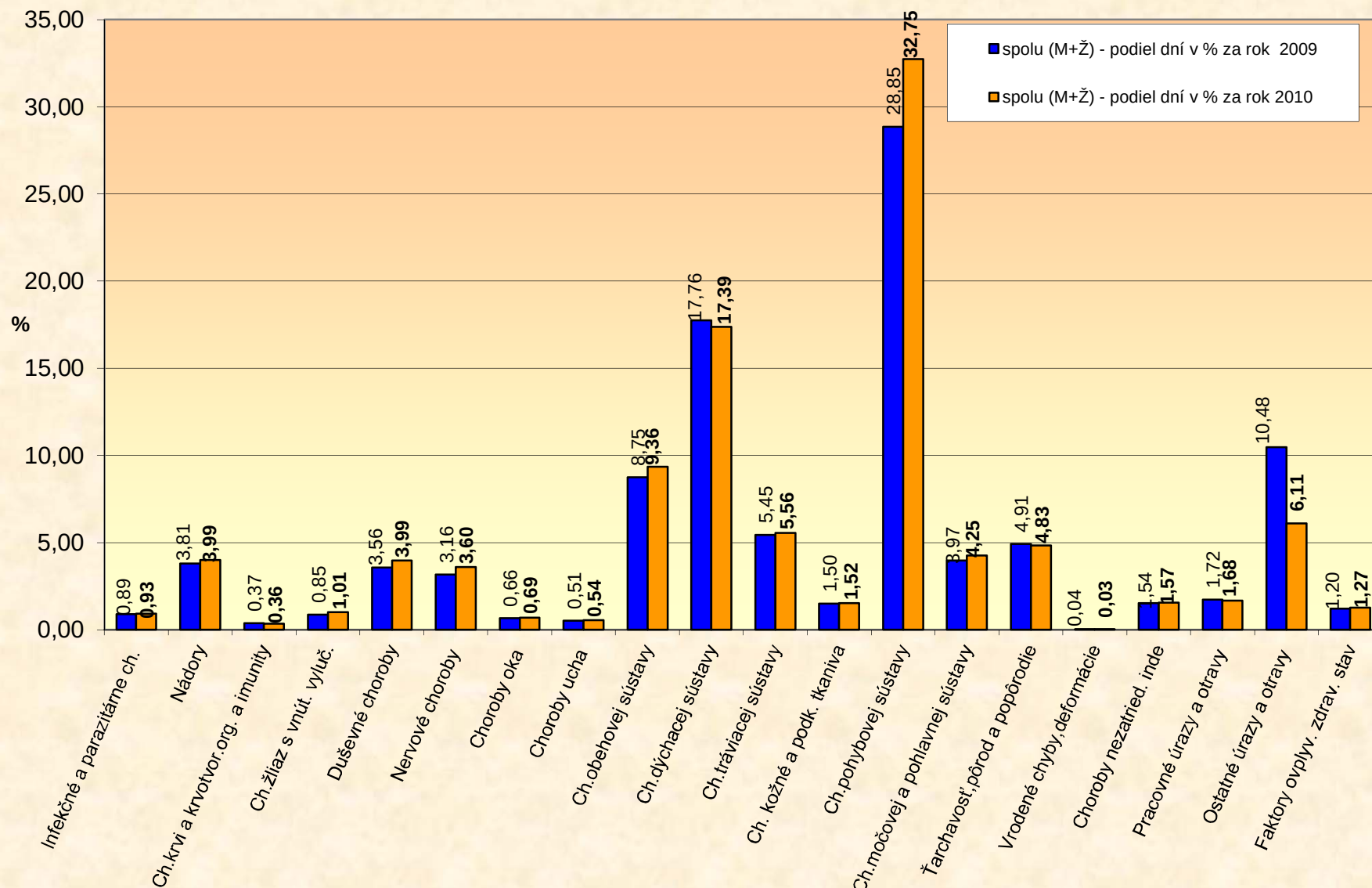
MUDr. Veronika Majtánová
riaditeľka odboru lekárskej posudkovej činnosti
Sociálna poisťovňa, ústredie

Porovnanie vývoja invalidity v dôsledku najzávažnejších skupín chorôb v SR v rokoch 1997 - 2010.

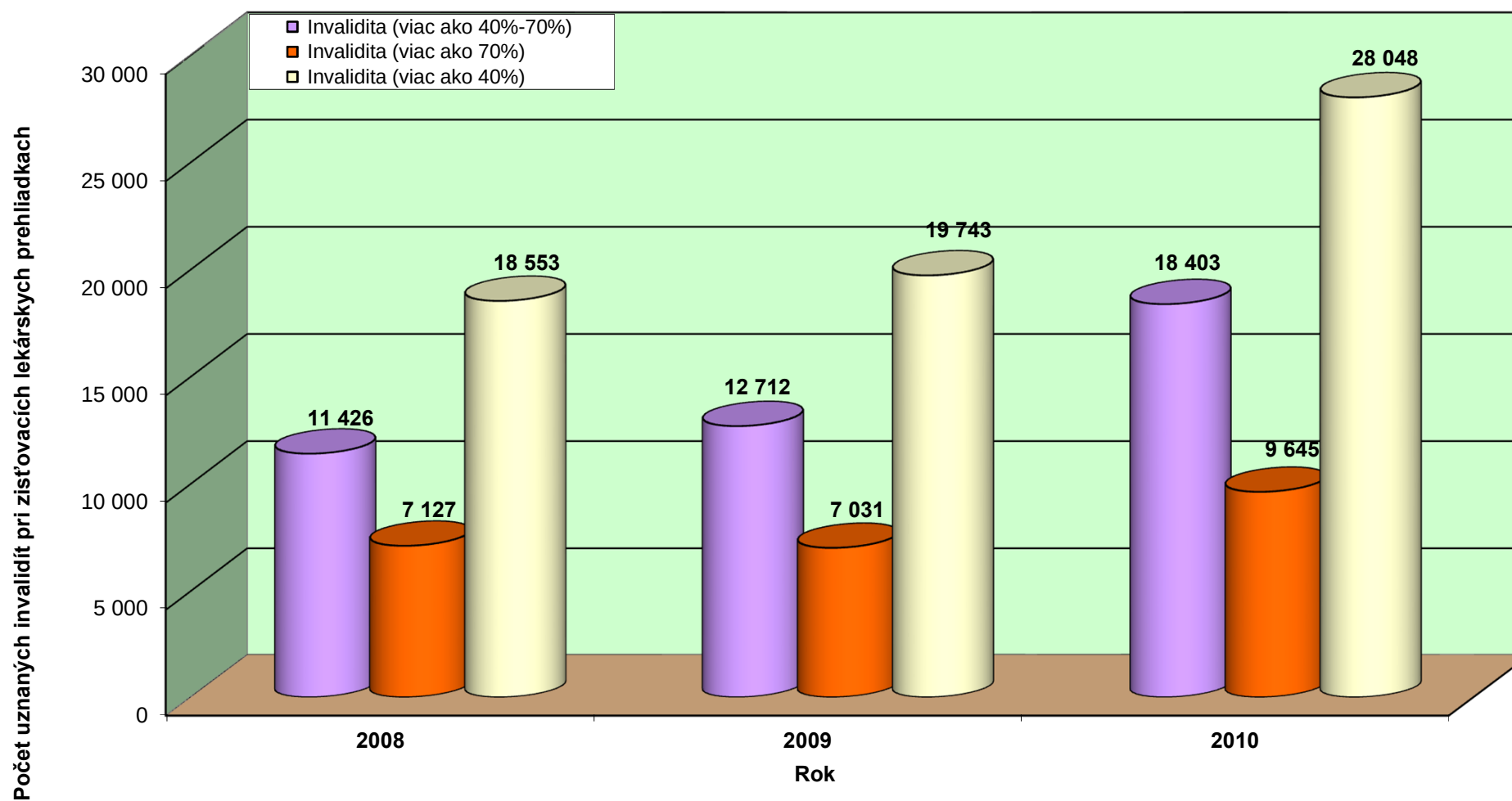
(roky 1997 až 2003 - čiastočná invalidita a invalidita spolu, roky 2004 až 2010 - invalidita)

**Podiel prechorených kalendárnych dní podľa diagnostických skupín ukončených prípadov
dočasnej pracovnej neschopnosti pre chorobu a úraz v Slovenskej republike
v rokoch 2010 a 2009**

Vývoj invalidizácie v Slovenskej republike za roky 2008 - 2010.

Poradenské dni 5. a 6. apríla v Stuttgarte využilo viac ako sto klientov

Po úspešných minuloročných podujatiach v Mníchove a v Bratislave, zameraných na poradenstvo poberateľom dôchodkových dávok a poistencom, ktorí pracujú alebo pracovali v Nemecku a získali doby poistenia podľa právnych predpisov Slovenskej republiky ako aj Spolkovej republiky Nemecko, sa obe strany rozhodli poskytnúť klientom svoje služby aj tento rok, a to 5. a 6. apríla v Stuttgarte. Na podujatí, ktoré je jedným z ústretových krokov pri snahe Sociálnej poisťovne priblížiť sa svojim poistencom a efektívne riešiť ich dôchodkové záležitosti, sa zúčastnilo viac ako 100 záujemcov. Pre odstránenie prípadnej jazykovej bariéry mali klienti tiež možnosť využiť služby dvoch tlmočníčok, ktoré boli pre tieto dni bezplatne k dispozícii. Poradenstvo bolo poskytované prostredníctvom štyroch riadnych a jednej doplnkovej poradenskej skupiny, v ktorých bol k dispozícii vždy jeden nemecký a jeden slovenský poradca.

Otázky, s ktorými sa na odborných poradcov klienti obracali, sa týkali tak všeobecných informácií, ako aj individuálnych záležitostí a dôchodkových nárokov. Išlo najmä o informácie týkajúce sa podmienok nárokov na dôchodkové dávky, dôb poistenia, ktoré sa hodnotia pre dôchodkové účely, spôsobu, akým postupovať pri uplatnení nároku na dávku a povinností, ktoré si musia poistenci plniť vo vzťahu k nositeľom poistenia oboch krajín.

Mnohí poistenci využili taktiež možnosť on-line prístupu prostredníctvom svojich poradcov do databázy poistencov a informačného systému Sociálnej poisťovne, aby tak získali detailné a aktuálne informácie ohľadom stavu svojho individuálneho účtu. Všetkým žiadostiam o informácie bolo možné vyhovieť priamo na mieste. Poistenci a poberatelia dávok získali potrebné informácie od odborníkov v dôchodkovej oblasti oboch krajín a aj vzhľadom na ich početný záujem, spokojnosť a celkový priebeh a organizáciu možno tieto dni hodnotiť ako veľmi úspešné. Klientmi boli prevažne slovenskí občania, ktorí zmenili svoj pobyt do Spolkovej republiky Nemecko alebo sa tam v súčasnosti dlhodobo zdržiavajú a pracujú. Zástupcovia zúčastnených inštitúcií vyzdvihli význam takéhoto podujatia a snahu pokračovať v ich konaní aj v budúcnosti.

Mgr. Adrián Terek,
oddelenie záležitostí EÚ a zahraničných vzťahov,
Sociálna poisťovňa, ústredie